

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Diplomová práce

OCHRANA OSOBNOSTI VE VZTAHU K MÉDIÍM

Jakub Šedo

Katedra občanského práva
Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

2013

Závazně prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací na téma Ochrana osobnosti ve vztahu k médiím vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených a tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. března 2014

.....

podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval svému konzultantu prof. JUDr. Jiřímu Švestkovi, DrSc., za cenné podněty a rady při zpracovávání této práce a také své rodině za to, že mi byla oporou po celou dobu mého studia.

V Praze dne 19. března 2014

.....
podpis

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	6
1. PRÁVO NA OCHRANU OSOBNOSTI	9
1.1 <i>Základní pojmy</i>	9
1.1.1 Všeobecné osobnostní právo	9
1.1.2 Lidská osobnost	9
1.2 <i>Vývoj práva na ochranu osobnosti na našem území</i>	10
1.3 <i>Prameny práva na ochranu osobnosti</i>	10
1.3.1 Ústava České republiky	10
1.3.2 Listina základních práv a svobod	11
1.3.3 Občanský zákoník.....	11
1.3.4 Další vnitrostátní prameny práva na ochranu osobnosti	12
1.3.5 Mezinárodní prameny práva na ochranu osobnosti	13
1.4 <i>Obsah, subjekty a předmět práva na ochranu osobnosti</i>	14
1.4.1 Obsah práva na ochranu osobnosti	14
1.4.2 Subjekty práva na ochranu osobnosti.....	14
1.4.3 Předmět práva na ochranu osobnosti.....	16
1.5 <i>Možnosti omezení práva na ochranu osobnosti</i>	18
1.5.1 Svolení fyzické osoby	18
1.5.2 Zákonné licence	20
1.5.3 Výkon jiného subjektivního práva či svobody	21
1.6 <i>Prostředky právní ochrany osobnosti</i>	23
1.6.1 Srovnání soukromoprávních a veřejnoprávních prostředků ochrany osobnosti	24
1.6.2 Soukromoprávní prostředky ochrany osobnosti.....	25
1.6.3 Veřejnoprávní prostředky ochrany osobnosti.....	28
2. OCHRANA OSOBNOSTI V MEDIÁLNÍM PRÁVU	31
2.1 <i>Vymezení pojmů</i>	31
2.1.1 Mediální právo	31
2.1.2 Média	31
2.1.3 Zpravodajství	31
2.1.4 Osoby veřejného zájmu	32
2.2 <i>Prameny mediálního práva</i>	33
2.2.1 Listina základních práv a svobod	33
2.2.2 Tiskový zákon	34

2.2.3	Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání	34
2.3	Role médií v demokratické společnosti.....	34
2.4	Nejčastější způsoby zásahů do práva na ochranu osobnosti ve zpravodajství.....	36
2.4.1	Šíření informací a kritika.....	36
2.4.2	Podobizny, obrazové snímky a zvukové záznamy	38
2.5	Prostředky ochrany osobnosti v mediálním právu	39
2.5.1	Odpovědnost za obsah zveřejněných informací.....	39
2.5.2	Právo na odpověď	40
2.5.3	Právo na dodatečné sdělení	42
2.5.4	Podmínky uveřejnění odpovědi a dodatečného sdělení	42
2.5.5	Výjimky z povinnosti uveřejnit odpověď a dodatečné sdělení	44
2.6	Vztah prostředků ochrany osobnosti v občanském a mediálním právu	45
3.	NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK A JEHO POJETÍ OCHRANY OSOBNOSTI	46
3.1	Krátce o novém občanském zákoníku	46
3.2	Úprava práva na ochranu osobnosti v novém občanském zákoníku a jeho změny v porovnání se stávající právní úpravou	47
3.2.1	Ochrana jména člověka	47
3.2.2	Ochrana osobnosti člověka.....	48
3.3	Náhrada nemajetkové újmy podle NOZ.....	52
3.4	Význam nové úpravy soukromého práva pro ochranu osobnosti fyzické osoby.....	53
4.	STŘET PRÁVA NA OCHRANU OSOBNOSTI, SVOBODY PROJEVU A PRÁVA NA INFORMACE V JUDIKATUŘE ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY A EVROPSKÉHO SOUDNÍHO DVORA PRO LIDSKÁ PRÁVA	55
4.1	Judikatura Ústavního soudu České republiky.....	56
4.1.1	K poměru práva na ochranu osobnosti a svobody projevu	56
4.1.2	K mezím práva na ochranu osobnosti politiků a jiných osob veřejného zájmu	57
4.1.3	K mezím svobody projevu.....	60
4.2	Judikatura Evropského soudního dvora pro lidská práva	61
5.	ZÁVĚR.....	65
6.	POUŽITÁ LITERATURA A SEZNAM ZKRATEK.....	68

Úvod

Právo na ochranu osobnosti je jedním ze základních lidských práv každého člověka zaručených jak ústavním pořádkem České republiky, tak i řadou pramenů mezinárodního práva, kterými je Česká republika vázána. Význam práva na ochranu osobnosti spočívá především v tom, že zajišťuje nerušený vývoj osobnosti každé lidské bytosti a společně s dalšími ústavně zaručenými právy a svobodami tvoří základ moderní demokratické společnosti. Stejně jako ostatní ústavně zaručená práva a svobody je i právo na ochranu osobnosti nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. To však v žádném případě neznamená, že by bylo absolutně neomezené. Jako každé jiné subjektivní právo je možné omezit je zákonem stanovenými způsoby. Jeho omezení však musí vždy sledovat určitý legitimní cíl předvídaný zákonem. Nejčastěji bývá omezováno na základě souhlasu oprávněné osoby nebo při střetu s jinými základními lidskými právy a svobodami.

V dnešní společnosti, ve které hrají významnou roli nové technologie a stále rychlejší a dokonalejší možnosti získávání a rozšiřování informací, se významným způsobem zvyšuje vliv téměř všudypřítomných médií na náš každodenní život. Prostupují naše životy takovým způsobem, že pro většinu z nás jsou zcela nepostradatelná. Stali jsme se do značné míry závislími na informacích, které nám poskytují a které souvisejí téměř se všemi oblastmi našich životů. Jednou z jejich důležitých funkcí v naší společnosti je ochrana demokracie prostřednictvím informování veřejnosti o věcech veřejného zájmu. Poskytováním takových informací umožňují společnosti dohled nad výkonem státní správy a realizují ústavně zaručenou svobodu projevu a právo na informace. Právě výkon těchto ústavně zaručených práv se působením médií často dostává do konfliktu s právem na ochranu osobnosti. Média sice mají na základě takzvané „*zpravodajské licence*“ zákonem upravenou možnost narušit právo na ochranu osobnosti fyzické osoby, musí však vždy jít pouze o případy, kdy má společnost na zprostředkování informací způsobilých nepříznivě zasáhnout do osobnosti určité fyzické osoby oprávněný zájem.

Společenská realita je však bohužel často taková, že média, především ta, která jsou označována jako „*bulvární*“, si svobodu slova a právo na informace vysvětlují

značně extenzivně. V honbě za vyššími náklady a sledovaností se stále méně ohlížejí na zásady ochrany osobnosti či je zcela vědomě ignorují a přinášejí svému senzacechtivému publiku informace, které mnohdy velice citelně zasahují do osobnostních práv fyzických osob, kterých se týkají.

Cíl práce

Ve své práci jsem se rozhodl věnovat právě střetům práva na ochranu osobnosti s činností médií, která reprezentují výkon svobody projevu a práva občanů na informace, a posouzení otázky: Co je ještě oprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby a co je již svévolným zásahem do jejich osobnostních práv? Vzhledem k tomu, že v tomto případě na sebe narážejí základní práva a svobody, je na místě zvláštní citlivost. Není možné paušálně říci, že některé z nich má absolutní přednost před ostatními. Každý jednotlivý případ je naopak třeba pečlivě posuzovat a na základě toho rozhodnout, zda u některého ze základních práv nedochází k většímu omezení, než je v daném případě nutné.

Cílem mé práce je zjistit a popsat, jakým způsobem se v našem právním řádu zajišťuje ochrana osobnosti fyzické osoby ve vztahu k médiím. Vycházím přitom z předpokladu, že právo na ochranu osobnosti je pro každou fyzickou osobu právem naprosto zásadního charakteru. Týká se totiž bezprostředně samotné existence fyzické osoby, jejího postavení ve společnosti a toho, jak je společností vnímána. Proto by každý zásah do tohoto práva měl být prováděn maximálně šetrně, pouze na základě zákona a měla by být přísně zkoumána jeho oprávněnost. V případě zásahů do osobnosti fyzické osoby, kterých se dopouštějí média, je třeba uplatňovat tuto zásadu ještě přísněji, neboť takové zásahy jsou totiž pro postižené fyzické osoby obvykle velmi závažné. Důvodem je především skutečnost, že velmi rychle vejdu ve veřejnou známost.

Dále bych ve své práci rád odpověděl na otázku, zda ochranné prostředky, které náš právní řád poskytuje fyzickým osobám, do jejichž osobnostních práv bylo činností médií neoprávněně zasaženo, jsou dostatečné, zda se tyto osoby mohou domoci dostatečného zadostiučinění za újmu, která jim byla neoprávněným zásahem do osobnostních práv způsobena.

Struktura práce

Svou práci jsem rozdělil na šest částí. První je úvod, který právě čtete, a ve kterém se snažím popsat hlavní tematické zaměření své práce a nastínit otázky, kterými se v ní budu dále zabývat.

Druhou část jsem vyčlenil pro pojednání o všeobecné úpravě práva na ochranu osobnosti. Vysvětluji v ní některé základní pojmy, které používám, související s problematikou ochrany osobnosti fyzických osob. Věnuji se velmi stručně vývoji práva na ochranu osobnosti na našem území a pramenům, ve kterých jsou normy zabývající se touto problematikou v našem právním řádu obsaženy. Dále se věnuji obsahu, subjektům a předmětu práva na ochranu osobnosti, zákonným možnostem jeho omezení a ochraně, kterou právní řád poskytuje fyzickým osobám, do jejichž osobnostních práv bylo neoprávněně zasaženo.

V části třetí se podrobně zabývám způsoby ochrany osobnosti fyzických osob, které poskytují normy mediálního práva obsažené v takzvaných mediálních zákonech, před neoprávněnými zásahy médií. Zabývám se především způsoby, kterými média při své činnosti do osobnostních práv fyzických osob nejčastěji zasahují, a dále právem na odpověď a na dodatečné sdělení, tedy speciálními ochrannými prostředky osobnostních práv, které předpisy mediálního práva fyzickým osobám poskytují.

Jelikož v průběhu tvorby této diplomové práce nabyt účinnosti nový občanský zákoník¹, rozhodl jsem se čtvrtou část své práce věnovat úpravě práva na ochranu osobnosti obsažené v tomto zcela novém soukromoprávním kodexu.

V páté části doplňuji svou práci o některá vybraná rozhodnutí Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva řešící případy střetů práva na ochranu osobnosti, svobody projevu a práva na informace.

Konečně v poslední šesté části mé práce se nachází shrnutí zjištění a formulace závěrů, které jsem učinil

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

1. Právo na ochranu osobnosti

1.1 Základní pojmy

1.1.1 Všeobecné osobnostní právo

Všeobecné osobnostní právo je ve svém základu vyjádřením subjektivních přirozených práv každého člověka, která jsou v našem právním řádu zakotvena jak Listinou základních práv a svobod² (dále jen „Listina“), Ústavou ČR³ (dále jen „Ústava“), tak i velkým množstvím mezinárodních právních smluv inkorporovaných do našeho právního řádu na základě článku 10 Ústavy. Již z názvu vyplývá, že předmětem tohoto práva je ochrana lidské osobnosti jako jednoho ze základních pilířů obecného soukromého práva. Jelikož osobností je nadána každá fyzická osoba, náleží tato ochrana bez výjimky, všem fyzickým osobám.

1.1.2 Lidská osobnost

Lidská osobnost je předmětem všeobecného osobnostního práva. Proto je nutné tento pojem blíže definovat. Překvapivé v této souvislosti je, že ani občanský zákoník ani jiný právní předpis či mezinárodní smlouva lidskou osobnost výslovně nedefinují, přestože s tímto pojmem mnohé právní prameny běžně pracují jako s pojmem legislativně právním. Úkol vytvořit definici lidské osobnosti tedy připadl právní doktríně, která se s ním musela nějakým způsobem vyrovnat. Jako nejvýstižnější je obecně přijímána definice, podle které „... lze lidskou osobnost pojímat jako ke štěstí zacílený trvalý žijoucí duchovní, duševní a tělesný celek, jehož jádrem je jedinečné sebeuvědomělé já, integrující duchovní, duševní a tělesné prožití, stavy a činnosti, a to vědomé i nevědomé, včetně nadání, sklonů, dědičných zátěží a nahromaděných zkušeností či jiných vrozených nebo nabytých vloh za účelem vlastního vývinu. Každá lidská osobnost je navíc vybavena svobodnou vůlí, citem a rozumem.“⁴

Úkolem právního řádu je poté chránit všechny tyto složky osobnosti, tedy mysl, ducha i tělo fyzické osoby.

² Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

³ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Telec, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. Právní rozhledy, 2007, č. 1, str. 1.

1.2 Vývoj práva na ochranu osobnosti na našem území

Až do roku 1950 byl pramenem osobnostního práva v českých zemích rakouský zákoník ABGB z roku 1811. Dalším právním pramenem, který zasáhl do oboru osobnostních práv, byl až prvorepublikový československý autorský zákon z roku 1926, který stanovil soukromoprávní úpravu práva k podobizně, ochranu korespondence, deníků a jiných písemností osobní povahy. V roce 1950 byl přijat první československý občanský zákoník. Tento kodex však pamatoval pouze na ochranu jména. Úprava z československého autorského zákona z roku 1926 byla převzata novým autorským zákonem z roku 1953, aniž by přitom do něj pojmově patřila. Změna přišla až s občanským zákoníkem z roku 1964, který byl v pořadí třetím občanským zákoníkem platným na území Československa. Tento občanský zákoník byl platný na našem území až do 31. 12. 2013.

Dalším významným mezníkem byla změna společenských poměrů v roce 1989, která umožnila důstojné zakotvení ochrany lidské osobnosti v našem ústavním pořádku. Po roce 1989 došlo také hned dvakrát k novelizaci ustanovení upravujících ochranu osobnosti v občanském zákoníku. První novela byla přijata již na jaře roku 1990 (zák. č. 87/1990 Sb.)⁵, druhá v roce 1991 (zák. č. 509/1991 Sb.)⁶.

V době, kdy píše tuto práci, nabyl účinnosti zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník⁷, který nahradil zákon z roku 1964. Jelikož se úpravě ochrany osobnosti v novém občanském zákoníku věnuji na jiném místě, nebudu se teď o něm rozepisovat.

1.3 Prameny práva na ochranu osobnosti

1.3.1 Ústava České republiky

V Ústavě můžeme již v preambuli nalézt prohlášení vyjadřující odhodlání budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody. Toto prohlášení je dále potvrzeno v čl. 1 odst. 1 Ústavy, který označuje Českou republiku za svrchovaný, jednotný a demokratický stát založený na

⁵ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář svazek 1. §1-§487. Praha. Linde, 2008., str. 103.

⁶ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář svazek 1. §1-§487. Praha. Linde, 2008., str. 103.

⁷ Nabyl účinnosti 1. 1. 2014.

úctě k právům a svobodám člověka a občana. Tato práva a svobody dále rozvádějí ustanovení Listiny základních práv a svobod, která je na základě čl. 3 a čl. 112 odst. 1 Ústavy součástí ústavního pořádku České republiky.

1.3.2 Listina základních práv a svobod

Listina ve svých ustanoveních vytváří ústavní základ ochrany osobnosti fyzické osoby. Jsou to zejména ustanovení čl. 6 týkající se práva na život, čl. 7 o nedotknutelnosti osoby a jejího soukromí a čl. 10, který zaručuje právo každého na zachování jeho lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jeho jména (čl. 10 odst. 1), právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života (čl. 10 odst. 2) a právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o jeho osobě (čl. 10 odst. 3).

Součástí ochrany osobnosti je pak i ústavně zaručená osobní svoboda (čl. 8), nedotknutelnost obydlí (čl. 12), listovní tajemství (čl. 13), svoboda pohybu a pobytu (čl. 14) a svoboda smýšlení, svědomí a náboženského vyznání (čl. 15 a 16).

1.3.3 Občanský zákoník

V občanském zákoníku⁸ (dále jen „OZ“) je zakotvena stěžejní úprava ochrany osobnosti v ustanoveních § 11 – § 16. Rozsah ochrany osobnosti stanoví OZ v ustanovení § 11, který z legislativně-technického hlediska představuje generální klauzuli, obsahující demonstrativní výčet chráněných osobnostních statků. Její obsah vystihuje ideální osobnostní statky, které zákonodárce považuje za natolik významné, že je třeba, aby byly v zákoně zmíněny výslovně. Jsou to: život, zdraví, občanská čest, lidská důstojnost, soukromí a jméno fyzické osoby. Tím že jde o výčet demonstrativní, je myšleno, že z občanskoprávní ochrany, kterou ustanovení § 11 a násl. poskytují, nejsou vyloučena ani jiná práva sloužící k rozvoji osobnosti, např. právo na ochranu osobní svobody, rodinného života nebo vnitřních intimních stránek lidské osobnosti. *„Předmětem ochrany osobnosti podle ustanovení § 11 jsou tedy všechna ryze osobnostní práva člověka, jež ovlivňují rozvoj jeho osobnosti a jsou s ní úzce spjata.*

⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

*Všestranný rozvoj a uplatnění osobnosti člověka je hlavním smyslem a cílem občanskoprávní ochrany.*⁹

1.3.4 Další vnitrostátní prameny práva na ochranu osobnosti

Úpravu v občanském zákoníku doplňuje celá řada speciálních právních předpisů. Jsou to například autorský zákon¹⁰, zákon o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích¹¹ a zákon o ochraně průmyslových vzorů¹² v oblasti práva autorského a práv s autorským právem souvisejících, zákon o ochraně osobních údajů¹³ upravující ochranu osobních údajů fyzických osob, práva a povinnosti při zpracovávání těchto údajů a jejich předávání do ciziny. Dalším významným doplňkem obecné občanskoprávní ochrany osobnosti je chránění poskytované fyzické osobě jako zaměstnanci spočívající ve zdůraznění povinnosti rovného zacházení se všemi zaměstnanci, zákazu diskriminace, snižování lidské důstojnosti a ve zvýšené ochraně osobních údajů zaměstnanců, která je zakotvena v zákoníku práce¹⁴. Bližší podmínky institutů rovného zacházení a zákazu diskriminace včetně právních prostředků ochrany před diskriminací v pracovněprávních vztazích pak upravuje speciální tzv. antidiskriminační zákon¹⁵.

Důležitou roli hrají také tiskový zákon¹⁶ a zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání¹⁷, jimiž se budu detailněji zabývat v příští kapitole a zákon o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů¹⁸ spolu se zákonem o zdravotních službách¹⁹.

⁹ Dvořák, J., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné I, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 200.

¹⁰ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

¹² Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸ Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Konečně důležitým doplňkem komplexní právní ochrany osobnosti fyzické osoby je i úprava obsažená v zákoně o přestupcích²⁰ a zejména trestněprávní ochrana v trestním zákoníku²¹.

1.3.5 Mezinárodní prameny práva na ochranu osobnosti

„Univerzální mezinárodní lidské právo, jímž je Česká republika vázána, spatřuje zdroj přirozených lidských práv v přirozené důstojnosti lidské bytosti, což je vyjádřeno v preambuli mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, vyhlášeném pod č. 120/1976 Sb. m. s.“²² Mezinárodní prameny práva na ochranu osobnosti jsou významné především v tom ohledu, že většina českých zákonodárných úprav směřujících k doplnění či posílení ochrany lidské osobnosti byla přijata pod vlivem právě práva mezinárodního a komunitárního (práva EU).

Mezi formálními prameny mezinárodního práva zabývajícího se ochranou osobnosti můžeme najít mnoho univerzálních či oblastních mezinárodních smluv. Patří mezi ně především již zmiňovaný Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, taktéž z roku 1966, vyhlášený v ČR pod č. 120/1976 Sb. m. s. V této souvislosti je nutné dále zmínit např. Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen a Úmluvu o právech dítěte. Osobnostní práva jsou upravena také v mezinárodním právu autorském a právu výkonných umělců, které je obsaženo v Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl a Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech, které jsou spravovány Světovou organizací duševního vlastnictví v Ženevě.

Nejdůležitějším mezinárodním dokumentem, který se týká všeobecných osobnostních práv, je však Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb. m. s., dále jen „Úmluva“), která je pramenem evropského mezinárodního práva spravovaným Radou Evropy. Tento dokument z roku 1950 je společně se svými protokoly, které jej doplňují, významný především tím, že na jeho základě byl zřízen

²⁰ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²² Telec, I., Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana, Právní rozhledy, 2007, č. 1, str. 7.

Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku, jehož jurisdikci uznává i Česká republika

Výčet mezinárodních smluv obsahujících problematiku všeobecných osobnostních práv uvedený v této kapitole není v žádném případě konečný. Zmínil jsem pouze podle mého názoru nejdůležitější dokumenty.

1.4 Obsah, subjekty a předmět práva na ochranu osobnosti

1.4.1 Obsah práva na ochranu osobnosti

Obsah práva na ochranu osobnosti je tvořen dvěma složkami. První, kterou právní doktrína označuje také jako pozitivní, je oprávnění každého člověka vykonávat svá osobnostní práva podle sebe, své osobní vůle a pro sebe. Toto právo může vykonávat buď sám, nebo prostřednictvím jiné osoby na základě uděleného souhlasu, pokud to připouští povaha tohoto práva.

Druhou složkou označovanou jako negativní nebo také záporní je oprávnění každého dožadovat se, aby se ostatní zdrželi jakéhokoli neoprávněného zásahu do jeho osobnostních práv. Toto oprávnění směřuje proti všem ostatním subjektům v právním slova smyslu. „*Můžeme tedy mluvit o oprávnění bránit svou osobnost a veškeré statky, které se jí týkají včetně vlastního těla a projevů osobní povahy.*“²³

1.4.2 Subjekty práva na ochranu osobnosti

Subjekty v oblasti práva na ochranu osobnosti lze rozdělit na povinné a oprávněné. Oprávněným subjektem je myšlena osoba, do jejíž všeobecných osobnostních práv bylo neoprávněně zasááno a která má na základě tohoto zásahu právo domáhat se nápravy podle ustanovení § 11 a násl. OZ. Povinná osoba je pak ta, která do všeobecných osobnostních práv oprávněné osoby neoprávněně zasáhla. Povinným subjektem práva na ochranu osobnosti může být kdokoli: jak fyzické osoby, tak i osoby právnické, a dokonce i stát pokud se účastní soukromoprávních vztahů a zasáhne svou činností neoprávněně do všeobecných osobnostních práv fyzické

²³ Hrudík, J., Lavický, P., Telec, I. Občanské právo hmotné I. Obecná část, Ochrana osobnosti. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, str. 111.

osoby.²⁴ Jako oprávněné subjekty naproti tomu mohou, podle výslovného znění ustanovení § 11 OZ, vystupovat pouze fyzické osoby, kterým zákon zaručuje ochranu všech stránek lidské osobnosti a projevů osobní povahy. Z tohoto vyplývá, že ochrana poskytovaná v občanském zákoníku v ustanoveních § 11 – § 16 se netýká právnických osob ani sdružení osob bez právní formy. Je však třeba podotknout, že právnické osoby požívají obdobné ochrany na základě ustanovení § 19b odst. 2 a 3 OZ, která jim poskytují ochranu názvu (odst. 2) a dobré pověsti (odst. 3) a dále podle některých ustanovení obchodního zákoníku²⁵ (§ 8 a násl., § 44 a násl.).

Právo na ochranu osobnosti podle ustanovení § 11 a násl. OZ náleží ze zákona každé fyzické osobě od jejího narození až do její smrti, aniž by na ní bylo vyžadováno splnění jakýchkoli podmínek, jako jsou například věk, pohlaví, národnost nebo vyznání. „Náleží fyzické osobě dokonce i v případě, že není schopna objektivně posoudit nebo vnímat újmu, která jí zásahem do jejích osobnostních práv vznikla.“²⁶ Oprávněným subjektem práva na ochranu osobnosti může dále být i nasciturus, ale pouze za předpokladu, že se narodí živý. To vyplývá přímo z ustanovení § 7 odst. 1 OZ, které stanoví: „Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé.“ Pokud by se počaté dítě nenarodilo (v případě potratu) nebo by se narodilo mrtvé, hledí se na ně, jako by právní subjektivitu nikdy nemělo.

Právo na ochranu osobnosti je nemajetkové a má ryze osobní povahu, smrtí fyzické osoby tedy zaniká (srov. § 7 odst. 2 OZ) a nestává se předmětem dědictví. OZ nicméně v ustanovení § 15 vymezuje okruh lidí, jimž je svěřena hmotněprávní aktivní legitimace ve věci ochrany osobnosti zesnulého člověka. Tato právní úprava sleduje dva zájmy. Jednak je to zájem na ochraně památky konkrétního zesnulého, jednak obecný zájem na řádném zacházení s ostatky zesnulých. „Souhrnně mluvíme o ochraně piety.“²⁷ Výčet osob v ustanovení § 15 je taxativní a přihlíží k osobním poutům, jež měly tyto osoby k zesnulému za jeho života. Domáhat se ochrany osobnosti zesnulého mohou

²⁴ § 21 OZ stanoví že: „Pokud je účastníkem občanskoprávních vztahů stát, je právnickou osobou.“

²⁵ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 72.

²⁷ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář svazek I. §1-§487. Praha: Linde, 2008, str. 166.

v první řadě manžel nebo partner a děti zesnulého, není-li jich, potom přísluší toto právo jeho rodičům.

1.4.3 Předmět práva na ochranu osobnosti

Jak už bylo zmíněno dříve, předmětem práva na ochranu osobnosti je lidská osobnost jako celek. „Aby však ochrana tohoto celku mohla být efektivní, jsou předmětem práva na ochranu osobnosti i jednotlivé dílčí hodnoty, které ve svém souhrnu vytvářejí osobnost v její fyzické a morální jednotě.“²⁸ Dílčí hodnoty lidské osobnosti se však stále mění a vyvíjejí, což je dáno nejenom vývojem fyzické osoby v průběhu jejího života, ale i změnami, které probíhají ve společnosti jako celku. Z tohoto důvodu použil zákonodárce k ochraně osobnostního práva generální klauzuli v ustanovení § 11 OZ, která obsahuje pouze demonstrativní výčet chráněných hodnot lidské osobnosti. Taxativně pojatý výčet by totiž nemohl postihnout všechny hodnoty lidské osobnosti ani pružně reagovat na společenské změny. Ustanovení § 11 OZ tedy poskytuje výčet pouze těch nejtýpističtějších a nejčastěji ohrožovaných hodnot lidské osobnosti, které zákonodárce uznal za hodné výslovného uvedení v textu zákona. Jsou jimi:

Život a zdraví

„Ochrana života a zdraví je založena na všeobecně uznávaných subjektivních přirozených právech na život a na ochranu zdraví, která dohromady, dle názoru právní doktríny, spoluvytváří právo na duševní a tělesnou integritu.“²⁹ Toto právo zahrnuje i výhradní právo fyzické osoby k vlastnímu tělu a jeho částem, které jsou, vzhledem k všeobecné úctě k nim, vyňaty z obchodování jako *res extra commercium*. Vzhledem k tomu, že se jedná o jedny z nejdůležitějších hodnot, zaručených Listinou a množstvím mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, jsou chráněny nejen právem soukromým, ale i řadou norem veřejného práva v čele s trestním zákoníkem. Ten zakotvuje trestněprávní ochranu života a zdraví v první hlavě své zvláštní části, která obsahuje skutkové podstaty trestných činů proti životu a zdraví.

²⁸ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 120.

²⁹ Telec, I. Chráněné statky osobnostní. Právní rozhledy, 2007, č. 8, str. 273.

Občanská čest a lidská důstojnost

Občanskou ctí je myšlena čest, kterou konkrétní fyzická osoba pro své postoje a chování postupně získává a požívá ve společnosti, čest, která ve společnosti ovlivňuje její postavení. Předmětem občanskoprávní ochrany může být rovněž čest fyzické osoby v odborných nebo podnikatelských kruzích (profesní čest) nebo čest stavovská (např.: soudcovská, advokátní, akademická).

Lidská důstojnost je na rozdíl od cti, která je získaná, všem fyzickým osobám vrozená ve stejné míře nezávisle na jejich postavení ve společnosti, na získaných titulech atp. Mezinárodní právo považuje lidskou důstojnost za zdroj všech přirozených lidských práv.

V čl. 10 Listiny je společně s ochranou lidské důstojnosti a osobní cti zakotvena i ochrana dobré pověsti, jež by se dala charakterizovat jako vážnost, které se určitá fyzická osoba ve společnosti těší. Ustanovení § 11 OZ dobrou pověst sice výslovně neuvádí, rozhodl jsem se ji však, pro její úzkou souvislost s lidskou důstojností a občanskou ctí, přesto vzpomenout.

Soukromí

„Soukromí zahrnuje soukromí a rodinný život, a to i včetně ochrany osobních a mezilidských pout, ať již rodinných nebo jiných, zahrnujících vedle sféry ryze intimní i přátelství, osobní známost a podobně.“³⁰ Právo na soukromí spočívá ve svobodném rozhodování fyzické osoby, zda vůbec či v jakém rozsahu a k jakému účelu mají být informace týkající se jejího soukromí zpřístupněny jiným osobám. Význam práva na soukromí jako jednoho ze základních lidských práv se v současných podmínkách, zejména v souvislosti s rozvojem možností neoprávněných zásahů, stále zvyšuje.

Jméno

Předmět občanskoprávní ochrany tvoří nejen příjmení fyzické osoby, ale i její jméno křestní nebo pseudonym (jméno, jehož umělec nebo jiný autor používá namísto svého pravého jména). *„Jméno patří k významným prostředkům individualizace fyzické*

³⁰ Telec, I. Chráněné statky osobnosti. Právní rozhledy, 2007, č. 8, str. 279.

*osoby. Jméno fyzické osoby jako individuality je důležitou složkou jejího občanskoprávního, a tím i celkového právního a vůbec společenského postavení.*³¹

Projevy osobní povahy

Projevy osobní povahy mohou být zachyceny v osobních písemnostech nebo na zvukovém či obrazovém záznamu. Zda se jedná o projev osobní povahy, je třeba posuzovat vždy podle obsahu konkrétního záznamu či písemnosti.

1.5 Možnosti omezení práva na ochranu osobnosti

Stejně jako jiná subjektivní práva ani právo na ochranu osobnosti není koncipováno jako neomezené. Lze je tedy za určitých okolností, předvídaných zákonem, v určitých směrech omezit. Jakékoli zákonem připuštěné omezení ochrany osobnosti však musí vždy šetřit podstatu a smysl základních práv a svobod, které tvoří jednotlivé složky lidské osobnosti (srov. čl. 4 odst. 4 Listiny).³² Dále je nutné, aby tato omezení byla zakotvena v zákoně, nikoli v podzákoném předpisu, aby byla přesně vymezena co do obsahu, rozsahu a účelu. Stejně tak je důležitá přiměřenost omezení vůči cíli, který sleduje.

Všeobecné osobnostní právo bývá nejčastěji omezeno svolením fyzické osoby na základě zákonné licence nebo výkonem jiného subjektivního práva.

1.5.1 Svolení fyzické osoby

Omezení všeobecných osobnostních práv fyzické osoby na základě jejího předchozího souhlasu je v praxi nejčastějším způsobem jejich omezení. Svolení fyzické osoby má formu právního úkonu a je vyjádřením oprávnění fyzické osoby se svými právy platně disponovat. Nejčastěji se se svolením fyzické osoby, jako s prostředkem omezení jejích všeobecných osobnostních práv, setkáváme v oblasti zdravotnictví ve formě souhlasu, kterým fyzická osoba uděluje svolení k provedení lékařského zákroku,

³¹ Dvořák, J., Švestka, J. a kol. Občanské právo hmotné I, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, str. 207.

³² Čl. 4 odst. 4 stanoví, že: „Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.“

kterým dochází k zásahu do její tělesné integrity.³³ Dispoziční autonomie fyzických osob s jejich všeobecnými osobnostními právy má však určité objektivní meze. „*Souhlas nelze udělit, pokud se zásah týká takové hodnoty lidské osobnosti, s níž fyzická osoba nemůže platně disponovat. To znamená, že se zásah nesmí týkat hodnot, u nichž je dán zvláštní veřejný zájem, poskytovat fyzické osobě ochranu i proti její projevené vůli.*“³⁴ Souhlas k zásahu do hodnot lidské osobnosti, s nimiž fyzická osoba nemůže platně disponovat, je tedy bez právního významu a nevylučuje protiprávnost takového zásahu či sankční následky s ním spojené. Vyplývá to mimo jiné i z ustanovení § 39 OZ, které stanoví že: „*Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům.*“ Typickou dílčí hodnotou osobnosti fyzické osoby, se kterou fyzická osoba nemůže platně disponovat, je její život.

Jako všechny právní úkony i svolení fyzické osoby podléhá obecným zásadám, které pro právní úkony stanoví občanský zákoník. Fyzická osoba poskytující svolení k zásahu do své osobnosti, respektive do některé z dílčích hodnot své osobnosti, musí především být k tomuto úkonu způsobilá, musí mít tedy způsobilost k právním úkonům ve smyslu ustanovení § 8 a násl. OZ. Dále musí být platné svolení fyzické osoby učiněno svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, musí být prosté omylu a nesmí být učiněno v tísní nebo za nápadně nevýhodných podmínek. Svolení fyzické osoby také nesmí být v rozporu se zákonem a nesmí zákon ani obcházet nebo se přičít dobrým mravům. Svolení ve formě právního úkonu může dát fyzická osoba nejen ústně a písemně, ale i konkludentně. V případě konkludentního svolení však nesmí vzniknout žádná pochybnost, zda fyzická osoba svým konkludentním chováním svolení k omezení svých všeobecných osobnostních práv skutečně udělila.

Jednou dané svolení může fyzická osoba kdykoli a bez uvedení jakéhokoli odůvodnění odvolat i v případě, že svůj souhlas poskytla na určitou dobu nebo se svého práva na pozdější odvolání souhlasu předem zřekla, což vyplývá z ustanovení § 574 odst. 2 OZ, který říká, že: „*Dohoda, kterou se někdo vzdává práv, jež mohou*

³³ § 28 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů: „*Zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho dobrovolným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak.*“

³⁴ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 111.

v budoucnu teprve vzniknout, je neplatná.“ K využití práva na odvolání souhlasu však musí dojít před provedením nebo ukončením předmětného zásahu do všeobecného osobnostního práva. Právo na odvolání souhlasu také nevyklučuje případnou odpovědnost fyzické osoby, která souhlas odvolala, za škodu, která by jeho odvoláním vznikla.

1.5.2 Zákonné licence

Bez ohledu na svolení fyzické osoby je podle občanského zákoníku za určitých přesně stanovených okolností možné zasáhnout do všeobecného osobnostního práva na základě zákona. Možné je to pouze do hodnot lidské osobnosti v zákoně taxativně vyjmenovaných, jejichž výčet nalezneme v ustanovení § 12 OZ: písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy, týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy. Tyto případy omezení všeobecných osobnostních práv označujeme jako zákonné licence.

Prostřednictvím zákonných licencí zajišťuje zákonodárce možnost realizovat některé veřejné zájmy, jejichž naplnění je pro společnost natolik důležité, že je ochotna připustit částečný zásah do individuálních zájmů dotčených fyzických osob. Vždy je však nutné trvat na přiměřenosti zásahu do všeobecných osobnostních práv fyzických osob, tak aby nebyl zjevně nepřiměřený sledovanému veřejnému zájmu. Občanský zákoník v ustanovení §12 upravuje tři zákonné licence: úřední licenci, uměleckou a vědeckou licenci a licenci zpravodajskou.

Úřední licence

Umožňuje omezení hodnot lidské osobnosti taxativně vyjmenovaných v ustanovení § 12 OZ za účelem úředním. Jejím smyslem je zajistit efektivnost výkonu státní správy. Použití úřední licenci k zásahu do hodnot lidské osobnosti k úředním účelům je možné pouze v těch případech, ve kterých to zákon výslovně povoluje. Neznamená to tedy, že ji lze použít k jakémukoli úřednímu účelu. Na druhou stranu, na rozdíl od ostatních zákonných licencí, se úřední licence vztahuje i na písemnosti osobní povahy.

Úřední licence je hojně využívána například v právu trestním, v němž jsou písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a zvukové záznamy týkající se fyzických osob nebo jejich projevů osobní povahy často užívány jako důkazní prostředky. Své uplatnění však nalezne samozřejmě i v jiných oblastech práva.

Umělecká a vědecká licence

Na rozdíl od předcházející licence nepředpokládá existenci zvláštního zákona, na jehož základě by měla být použita, a nevztahuje se na písemnosti osobní povahy. Zabezpečuje především svobodu uměleckého a vědeckého rozvoje společnosti.

Zpravodajská licence

„Zpravodajská licence umožňuje použití podobizny, obrazového snímku a obrazového a zvukového záznamu fyzické osoby za účelem zprostředkování, ať již formou informace nebo kritiky, aktuálních událostí veřejného zájmu, které se staly ve vlastním státě nebo v zahraničí a na jejichž zprostředkování má společnost oprávněný zájem.“³⁵ Platí přitom zásada, že čím je informace pro veřejnost zásadnější, tím více ochrana osobnosti fyzické osoby ustupuje do pozadí a naopak.

1.5.3 Výkon jiného subjektivního práva či svobody

„Třetím případem překonání nedotknutelnosti osobnostních práv je výkon jiného subjektivního práva, svobody, popřípadě obecného dobra (např. veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti), pakliže se udál po právu.“³⁶ Příkladem může být přednost svobody slova před právem na ochranu osobnosti veřejně činných osob, týkají-li se informace výkonu jejich veřejné funkce.

S tímto způsobem překonání ochrany všeobecného osobnostního práva je velmi úzce spjat takzvaný test proporcionality, kterým se v konkrétních případech rozhoduje, které ze střetnuvších se subjektivních ústavně zaručených práv má dostat v kterém případě přednost. Je totiž nutné si uvědomit, že kolidující subjektivní soukromá práva často vycházejí ze základních práv a svobod, garantovaných na ústavní či mezinárodní

³⁵Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 117.

³⁶Hrudík, J., Lavický, P., Telec, I. Občanské právo hmotné I. Obecná část, Ochrana osobnosti. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, str. 111.

úrovni. V těchto případech je tedy potřeba postupovat velmi citlivě a dbát toho, aby základní ústavně zaručená práva či svobody byly omezovány opravdu pouze v situacích, kdy je to spravedlivé a účelné.

Z těchto důvodů se tedy v průběhu 20. století vyvinul a ustálil (zejména v německém a francouzském ústavním soudnictví) již zmiňovaný test proporcionality, vyjadřující v obecné rovině zásadu, že použité prostředky mají být přiměřené sledovanému cíli. Test proporcionality se tedy používá při kolizi ústavně zaručených práv a svobod nebo právních principů k určení, který z nich má v konkrétním případě přednost. Zásadně však neslouží k řešení kolizi právních norem. Jeho konkrétní podoba se v detailech u ústavních soudů v různých státech může lehce odlišovat. V zásadě se však nejčastěji skládá z těchto kroků:

Test existence legitimního cíle

Zásah do ústavně zaručeného práva je přípustný pouze tehdy, sleduje-li se jím legitimní cíl. Typickým legitimním cílem mohou být ochrana veřejného pořádku, ochrana práv třetích osob, ochrana zdraví, ochrana dobré pověsti a podobně. Nelze-li shledat u posuzovaného zásahu legitimní cíl, je třeba ho označit jako nedovolený.

Test vhodnosti

Test má za úkol zjistit, zda prostředky užití k omezení ústavně zaručeného práva jsou dostatečné a vhodné k dosažení sledovaného cíle.

Test potřebnosti

Porovnává prostředek omezující ústavně zaručené právo s jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, které však toto právo neomezují, jsou-li takové. Odpovídá tedy na otázku, zda není možné dosáhnout požadovaného výsledku bez omezení ústavně zaručeného práva.

Test závažnosti obou práv stojících v kolizi

Tento krok není nutnou součástí testu proporcionality. Jeho účelem je porovnat důležitost obou ústavně zaručených práv, která se dostávají do kolize, a jejich postavení v hierarchii subjektivních práv.

Test minimalizace (přiměřenosti) zásahu

V tomto testu se posuzuje, zda zvolené prostředky jsou dostatečně šetrné k dotčenému ústavně zaručenému právu a zda byly využity všechny možnosti minimalizace zásahu do zkoumaného základního práva.

1.6 Prostředky právní ochrany osobnosti

V oblasti všeobecných osobnostních práv je velice důležité mít na paměti, jak důležitou roli hraje rozhodovací činnost soudů. Důležitost soudních rozhodnutí je dána především demonstrativním charakterem generální klauzule v ustanovení § 11 OZ. Jak už bylo dříve uvedeno, hodnoty osobnosti vyjmenované v tomto ustanovení nepředstavují zdaleka všechny hodnoty lidské osobnosti, které jsou chráněny na základě ustanovení § 11 a násl. OZ. Tato skutečnost klade na soudce při rozhodování nemalé nároky, jelikož musí v každém jednotlivém případě posuzovat, zda opravdu došlo k zásahu do osobnosti poškozeného. V oblasti ochrany osobnosti jsou nejdůležitějšími především rozhodnutí Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen „ESLP“).

Ústavní soud svými rozhodnutími přispívá především ke konkretizaci generální klauzule obsažené v ustanovení § 11 OZ a vytváří tak určitý právní rámec, kterým se při svém rozhodování mohou řídit soudy obecné.

Rozhodnutí ESLP se pro ČR stala závaznými na základě našeho přistoupení k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Ústavní soud se ve svých rozhodnutích snaží respektovat právní názory obsažené v rozhodnutích ESLP. Tato praxe vychází ze skutečnosti, že ČR je jako signatářská země Úmluvy vázána rozhodnutími, která v řízení proti ní ESLP vydá. Proto navzdory skutečnosti, že Ústavní soud ani obecné soudy nejsou povinny respektovat právní názor ESLP vyslovený v řízeních vedených proti jiným členským státům, je takové chování našich soudů účelné a předchází případným soudním sporům, kterým by v opačném případě mohla ČR před ESLP čelit.

Dalo by se tedy říci, že navzdory faktu, že soudcovské právo není v našem právním systému, založeném na kontinentální právní tradici, pramenem práva, jsou

v oblasti ochrany všeobecných osobnostních práv precedenty významným nástrojem ovlivňujícím rozhodovací činnost českých soudů.

1.6.1 Srovnání soukromoprávních a veřejnoprávních prostředků ochrany osobnosti

„Všeobecné osobnostní právo je chráněno jak normami soukromého, tak i normami veřejného práva. Je tomu tak proto, aby lidské osobnosti byla poskytnuta maximální možná ochrana, zabezpečující její svobodný a důstojný rozvoj. K tomu je třeba rozsáhlý a vzájemně se doplňující systém sankcí. Každý druh sankce sleduje jiné právně-politické cíle, proto není vyloučena jejich kumulace. Mnohdy právě až taková kumulace dokáže poskytnout účinnou ochranu a zároveň i spravedlivý postih původce neoprávněného zásahu“.³⁷

Základní rozdíl mezi soukromoprávními a veřejnoprávními prostředky ochrany všeobecných osobnostních práv je v cílech, které jednotlivé prostředky ochrany sledují. Soukromoprávní prostředky ochrany jsou založeny na principu objektivní odpovědnosti. Nezáleží tedy na zavinění původce neoprávněného zásahu do osobnosti oprávněné osoby. Cílem soukromoprávní ochrany není primárně potrestání původce neoprávněného zásahu, ale zajištění nerušeného užívání osobnostních práv. Směřují tedy hlavně k ukončení protiprávního stavu a k návratu do stavu, který byl před neoprávněným zásahem. Kromě toho poskytují oprávněnému subjektu také nárok žádat přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu, kterou zásahem utrpěl. Soukromoprávní ochrana osobnosti tedy plní především restituční a satisfakční funkci.

Normy veřejného práva podílející se na ochraně osobnostních práv pracují, na rozdíl od norem soukromoprávních, na principu subjektivní odpovědnosti vyžadující zavinění povinného subjektu. Hlavními jsou funkce represivní, výchovná a preventivní. Sankce veřejnoprávních norem na ochranu osobnosti působí preventivně vůči všem subjektům, aby je odradily od zásahů do osobnostních práv jiných osob, dále působí represivně a výchovně vůči těm subjektům, které se protiprávního zásahu do osobnostních práv nějaké fyzické osoby dopustily.

³⁷Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004 str. 144.

1.6.2 Soukromoprávní prostředky ochrany osobnosti

Jádrem soukromoprávní ochrany osobnosti je právní úprava obsažená v občanském zákoníku. Všechny prostředky ochrany zde obsažené mají za úkol především napravit anebo alespoň zmírnit následky neoprávněného zásahu do všeobecných osobnostních práv oprávněné fyzické osoby.

Ke vzniku občanskoprávní odpovědnosti za neoprávněný zásah do všeobecného osobnostního práva je třeba splnit dvě obligatorní podmínky. Zaprvé musí dojít k zásahu, který je schopen vyvolat újmu na některé z chráněných hodnot lidské osobnosti. Zásah může mít podobu jak porušení, tak i pouhého ohrožení všeobecného osobnostního práva. Druhým předpokladem je neoprávněnost zásahu, to znamená, že neproběhl se souhlasem oprávněné osoby nebo na základě zákonného dovolení. Občanskoprávní odpovědnost nevyžaduje ke svému vzniku zavinění původce neoprávněného zásahu.

Občanskoprávní prostředky ochrany osobnosti lze rozdělit na obecné a zvláštní.

Obecné prostředky:

Tyto univerzální prostředky ochrany se dají použít nejenom pro ochranu všeobecných osobnostních práv, ale i ostatních subjektivních práv vzniklých na základě norem soukromého práva. Jsou to:

Dohoda

Dle ustanovení § 3 odst. 2 OZ mají být případné spory mezi účastníky právního vztahu odstraněny především jejich dohodou. Výhody dohody spočívají především v tom, že si subjekty vzájemně určí svá práva a povinnosti. Pak se tedy dá oprávněně očekávat, že uzavřenou dohodu nebudou porušovat. Dohoda také řeší spory bez nutnosti soudního rozhodnutí, což je ekonomičtější, rychlejší a pro obě strany většinou i přijatelnější.

Svépomoc

Svépomoc je zakotvena v ustanovení § 6 OZ, jímž se povoluje odvrácení neoprávněného zásahu, který bezprostředně hrozí, ohroženým subjektem. Svépomoc je však třeba chápat jako výjimečný prostředek ochrany použitelný pouze za určitých

okolností. K jejímu uplatnění je třeba splnění několika podmínek. První je neoprávněnost odvráceného zásahu mířícího přímo do práv osoby, která ho odvrací. Dále je třeba při odvrácení hrozícího zásahu použít takové prostředky, které jsou přiměřené způsobu a závažnosti předmětného zásahu. Nesmí být tedy odvrácením zásahu způsobena větší škoda, než jakou zásah hrozil způsobit. Svépomoc také může být použita pouze proti bezprostředně hrozícímu zásahu. Bezprostředností je myšleno, že zásah je těsně před započítím nebo již probíhá. V případě, že by svépomoc byla použita vůči zásahu, který již skončil, jednalo by se již o mstu.

Ochrana poskytovaná příslušným orgánem státní správy

Vedle úplné a možno říci i definitivní ochrany práv poskytované soudem zná občanské právo též ochranu prozatímní, předběžnou a neúplnou, která je vždy ochranou jen proti aktuálním a zjevným zásahům do práva či do poklidného stavu. „*Takovou prozatímní ochranou je ochrana předběžně poskytovaná orgánem státní správy, obecním úřadem.*“³⁸ Tento způsob ochrany práva je zakotven v OZ ustanovením § 5.

Orgán státní správy může původci neoprávněného zásahu uložit, aby od narušování práva upustil, nebo aby odstranil závadný stav. Vydání rozhodnutí orgánu státní správy nevylučuje možnost poškozené osoby obrátit se na soud a žádat, aby ve věci autoritativně rozhodl.

Soudní ochrana

Soudy jsou nezávislé státní orgány, jimž Ústava svěřuje výkon soudnictví. Do jejich pravomoci tedy spadá i poskytování ochrany ohroženým a porušeným právům a oprávněným zájmům z oblasti občanského práva. Soudní ochrana je nejdůležitější prostředek ochrany subjektivních práv, jelikož svým autoritativním rozhodnutím mohou soudy závazně upravit práva a povinnosti subjektů právního vztahu. U soudu lze uplatnit, jak obecné, tak zvláštní prostředky ochrany osobnosti.

Mezi obecné prostředky, které mohou, být použity k ochraně osobnosti u soudu patří zejména smírčí řízení a předběžné opatření. Smírčí řízení je možné na základě ustanovení § 67 a násl. OSŘ³⁹ na návrh zahájit, připouští-li to povaha věci. Uzavřený

³⁸ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář svazek I. §1-§487. Praha: Linde, 2008, str. 69.

³⁹ Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

smír má povahu pravomocného soudního rozhodnutí a jde v podstatě o vyřešení sporu dohodou, přičemž její naplnění je garantováno soudem. Předběžné opatření je v OSŘ upraveno v ustanovení § 74 a násl. Předběžné opatření může být soudem vydáno na návrh, je-li třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí mohl být ohrožen.

Zvláštní prostředky:

Zvláštní prostředky ochrany všeobecného osobnostního práva vycházejí z ustanovení § 13 OZ, ve kterém jsou uvedeny pouze nejčastěji užívané prostředky ochrany všeobecných osobnostních práv. Jednotlivé nároky, které z něj vyplývají, lze užit jak samostatně, tak i kumulativně. Tyto prostředky ochrany je možné použít pouze před soudem.

Negatorní žaloba

Negatorní žaloba je procesním vyjádřením osobního nároku záporního, zakotveného v ustanovení § 13 odst. 1 OZ, který přiznává fyzické osobě oprávnění domáhat se upuštění od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti. Předpokladem uplatnění negatorní žaloby je, že neoprávněný zásah v době jejího podání trval nebo alespoň reálně hrozilo jeho budoucí opakování. Jestliže neoprávněný zásah již skončil a nehrozí ani jeho opakování, nelze negatorní žalobu podat, respektive žaloba by byla soudem zamítnuta. Nárok uplatněný negatorní žalobou nesmí nadměrně omezovat původce neoprávněného zásahu nad rámec ochrany osobnosti navrhovatele. V takovém případě by se jednalo o takzvané funkční vybočení, např. uplatnění nároku na zákaz veškeré publikační činnosti nakladatelství, které v jednom ze svých periodik otisklo článek snižující občanskou čest navrhovatele.

Cílem negatorní žaloby je dosažení pravomocného soudního rozhodnutí, které stanoví, že původce neoprávněného zásahu do osobnostních práv navrhovatele musí upustit od jejich dalšího narušování.

Restituční žaloba

Směřuje k odstranění dosud trvajících následků již skončeného neoprávněného zásahu do všeobecných osobnostních práv a k obnovení stavu, který panoval před zásahem. Předpokladem však je, že je to objektivně možné.

Satisfakční žaloba

Satisfakční žaloba slouží k získání soudního rozhodnutí o povinnosti žalovaného nahradit žalobci nemajetkovou újmu, kterou mu svým neoprávněným zásahem do osobnostních práv způsobil. OZ dává v oblasti náhrady nemajetkové újmy způsobené neoprávněným zásahem do osobnostních práv přednost zadostiučinění morálnímu. V případech, kdy však byla zejména ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby či její vážnost ve společnosti, má oprávněný subjekt, do jehož osobnostních práv bylo neoprávněně zasazeno, možnost požadovat i peněžitou náhradu nemajetkové újmy (srov. § 13 odst. 2). Je možné požadovat i kombinaci morálního a peněžitého zadostiučinění.

Oprávněnost požadovaného zadostiučinění posuzuje soud a není při tom vázán návrhem uplatňovaným v žalobě. Platí však, že zadostiučinění musí být přiměřené okolnostem, za nichž k neoprávněnému zásahu došlo a újmě, kterou zásah oprávněné osobě způsobil.

1.6.3 Veřejnoprávní prostředky ochrany osobnosti

Ochrana osobnosti dle trestního zákoníku

Trestní zákoník (dále TZ) je základem veřejnoprávní ochrany všeobecných osobnostních práv. Normy trestního práva postihují ty neoprávněné zásahy do osobnostních práv, jejichž společenská nebezpečnost je natolik vysoká, že je třeba považovat je za trestné činy. Smyslem trestněprávní úpravy je především potrestat původce neoprávněného zásahu do všeobecných osobnostních práv a působit preventivně na společnost.

Ustanovení, která se vztahují k ochraně osobnosti fyzické osoby, najdeme v TZ především v hlavě I., zvláštní části, která upravuje trestné činy proti životu a zdraví a dále v hlavě II., zvláštní části obsahující trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství.

Pro nástup trestněprávní odpovědnosti je nutné splnit přísnější podmínky než pro odpovědnost občanskoprávní. Musí být naplněny materiální a formální znaky trestného činu. Materiálním znakem je společenská nebezpečnost neoprávněného zásahu do osobnostního práva. Formálními znaky jsou znaky skutkové podstaty obsažené

v jednotlivých ustanoveních zvláštní části TZ. V případě naplnění formálních i materiálních znaků trestného činu nastupuje trestněprávní sankce.

Ochrana osobnosti dle zákona o přestupcích

Zákon o přestupcích postihuje původce neoprávněných zásahů do všeobecných osobnostních práv, které jsou společensky nebezpečné, ale jejichž společenská nebezpečnost nedosahuje takové intenzity, aby mohly být považovány za trestný čin.

Ochrana osobnostních práv je v zákoně o přestupcích upravena v ustanovení § 49, který obsahuje skutkové podstaty přestupků proti občanskému soužití. Sankce udělované za přestupky mají stejně jako sankce za trestné činy především funkci sankční a preventivní, jsou však o poznání méně tvrdé. Nejčastějším druhem sankce v zákoně o přestupcích je pokuta.

Ústavní stížnost

Ústavní stížnost je oprávněna podat fyzická nebo právnická osoba jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem. Pokud Ústavní soud shledá stížnost důvodnou, tj. pokud zjistí, že bylo porušeno nějaké základní právo nebo svoboda, může zrušit napadené rozhodnutí a v případě stížnosti proti jinému zásahu orgánu veřejné moci zakázat příslušnému státnímu orgánu, aby v porušování práva či svobody pokračoval, a přikázat mu, aby, pokud je to možné, obnovil stav před porušením.

Stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva

Právo podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „ESPL“) má každý, kdo tvrdí, že jeden ze smluvních států Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod porušil jeho práva vyplývající z této úmluvy nebo jejích protokolů. Základní podmínkou pro uplatnění práva na podání stížnosti k ESPL je skutečnost, že byly vyčerpány všechny dostupné vnitrostátní opravné prostředky. V praxi to tedy znamená, že musí proběhnout soudní řízení a proti rozhodnutí v něm musí být vyčerpány všechny opravné prostředky včetně podání ústavní stížnosti

k Ústavnímu soudu ČR. Stížnost k ESLP musí být podána do šesti měsíců ode dne, kdy bylo ve věci národními soudy vydáno konečné rozhodnutí. Podat stížnost může každá fyzická osoba, nevládní organizace či skupina jednotlivců.

2. Ochrana osobnosti v mediálním právu

2.1 Vymezení pojmů

2.1.1 Mediální právo

„Mediální právo není v tradiční systematické třídění právních odvětví v našem právním řádu považováno za specifické a samostatné odvětví práva, ale je spíše považováno za odvětví mezioborové, tedy skupinu právních norem, které procházejí různými právními odvětvími, aniž by se vyznačovaly nějakou specifičností.“⁴⁰ Z tohoto pojetí mediálního práva v českém právním řádu vyplývá i skutečnost, že normy mediálního práva jsou u nás rozesety v mnoha právních předpisech, které se zabývají rozdílnými subjekty a mají rozdílný obsah a předmět. Jedno však mají společné. Všechny mají stejný objekt – média a jejich činnost.

Základními prameny mediálního práva jsou Listina, tiskový zákon (dále jen „TiskZ.“) a zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání (dále jen „ZRTV“).

2.1.2 Média

Pojem média není v českém právním řádu definován. V širším slova smyslu jde o: *„Vše, co slouží jako prostředek k uchování a přenosu sdělení v čase.“⁴¹* V užším pojetí jsou nejčastěji ztotožňována s pojmem hromadné sdělovací prostředky, tj. označení technických prostředků a sociálních systémů sloužících k masové komunikaci. Jimi jsou myšleny sdělovací prostředky určené velkému množství příjemců. Typicky se jedná o rozhlas, televizi, velkonákladové tiskoviny a v posledních letech stále výraznějším způsobem o internet, který je začíná nahrazovat a stává se pomalu, ale jistě univerzálním informačním médiem.

2.1.3 Zpravodajství

Zpravodajství lze charakterizovat jako nabízení informací o rozmanitých událostech, které by mohly být pro příjemce zpravodajství důležité, užitečné nebo

⁴⁰ Rozehnal, A. Mediální právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, str. 7.

⁴¹ Rozehnal, A. Mediální právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, str. 9.

alespoň zajímavé. Právě pro svou zajímavost či užitečnost je podávání zpráv (šíření informací) považováno za jeden z nejvýznamnějších atributů médií.

Informace, které média zprostředkovávají, mají lidem pomáhat orientovat se ve světě, zvažovat své možnosti v dalším životě, rozhodovat se v různých životních situacích, např. v roli voličů apod. Pro svůj předpokládaný vztah k realitě je zpravodajství často považováno za relativně věrohodný zdroj informací o světě, lidech a společnosti. Mezi základní znaky zpravodajství by měla patřit především aktuálnost, vyváženost, objektivita a především pravdivost.

2.1.4 Osoby veřejného zájmu

„Osoby veřejného zájmu jsou v podstatě zvláštní kategorií fyzických osob, jejichž některá dílčí práva náležející do oblasti všeobecných osobnostních práv ustupují při střetu s oprávněným zájmem na uveřejnění informací do pozadí. Jde tedy o výjimku ze zásady, že při kolizi mezi právem na ochranu osobnosti a právem veřejnosti na informace má právo na ochranu osobnosti přednost.“⁴²

Osobami veřejného zájmu jsou myšleny především osoby, které vystupují při řešení různých celospolečensky relevantních otázek na veřejnosti a na základě této své veřejné činnosti mají vliv na veřejné mínění nebo jsou jinak veřejně činné v oblasti politické, hospodářské, kulturní, sportovní či jiné. Osobami veřejného zájmu se však i bez své vůle stávají osoby, které na sebe nějakým způsobem upoutají zájem veřejnosti, a proto se ocitnou v ohnisku pozornosti hromadných sdělovacích prostředků.

„Omezení všeobecných osobnostních práv osob veřejného zájmu spočívá v tom, že tyto osoby nemohou zabránit, aby se jejich osobnost stala předmětem zpravodajské činnosti v rámci podávání informací či kritiky, pokud se tak děje v oprávněném veřejném zájmu.“⁴³ Oprávněný veřejný zájem vzniká v případě, že zveřejnění určitých skutečností ze soukromé sféry osoby veřejného zájmu má přímou vazbu na veřejnou činnost, kterou daná fyzická osoba navenek vyvíjí. Toto pojetí vychází ze zásady, že kdokoli se aktivně zapojuje do veřejného života společnosti nebo jinak jedná způsobem,

⁴² Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 366.

⁴³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 366.

který společnosti nemůže být s ohledem na její oprávněné zájmy lhostejný, musí tolerovat zvýšený zájem médií o svou osobu a s tím související větší zásahy do jeho osobnostních práv a přísnější společenskou kritiku jeho činů.

Osoby veřejného zájmu lze rozdělit do dvou skupin. Na jedné straně jsou to osoby, které se staly předmětem veřejného zájmu nebo jsou veřejně činné na základě vlastní svobodné vůle a vlastního rozhodnutí účastnit se veřejného života společnosti a nějakým způsobem ho svými činy ovlivňovat. Sem můžeme typicky zařazovat např. politiky, herce, zpěváky, ale třeba i pachatele trestných činů. Tato skupina osob veřejného zájmu svým vlastním konkludentním jednáním dává svolení, aby osobnostní práva v oblasti ochrany, jména a do určité míry i ochrana soukromí jejích členů byly omezeny. „*Nikdy však nesmí být zasažena jejich intimní sféra, která je chápána jako trvalá součást soukromé sféry v úzkém slova smyslu.*“⁴⁴

Na druhé straně u osob veřejného zájmu, které se staly předmětem zájmu veřejnosti bez vlastního rozhodnutí, např. obětí trestných činů nebo osob postižených přírodními katastrofami, se žádné takové konkludentní svolení k omezení všeobecných osobnostních práv nepředpokládá a hranice ochrany osobnostních práv je u nich posunuta pouze ohledně dění, které je pro společnost předmětem veřejného zájmu. Proto musí být zásahy do osobnostních práv těchto osob co nejšetrnější.

2.2 Prameny mediálního práva

2.2.1 Listina základních práv a svobod

Základem mediálního práva jsou v Listině zakotvené svoboda projevu a právo na informace. Tyto svobody našly své výslovné vyjádření v čl. 17 Listiny a patří do množiny práv politických. Jejich výkon a ochrana, kterou jim zákonodárce v našem právním řádu poskytuje, jsou zárukou existence a fungování demokratického politického systému. Čl. 17 vyjadřuje oprávnění všech fyzických a právnických osob vyjadřovat názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice

⁴⁴ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 367.

státu a zakazuje cenzuru. Svoboda projevu a právo vyhledávat a šířit informace mohou být dle Listiny omezeny pouze zákonem a jen za účelem ochrany práv a svobod druhých, bezpečnosti státu, veřejné bezpečnosti nebo ochrany veřejného zdraví a mravnosti.

Shodnou úpravu jako v čl. 17 Listiny lze nalézt i v čl. 10 Úmluvy. Rozdíl mezi těmito dvěma právními prameny spočívá v tom, že Úmluva nabízí více důvodů než Listina, pro které lze svobodu slova a právo na informace omezit.

2.2.2 Tiskový zákon

TiskZ upravuje práva a povinnosti vydavatelů a dalších fyzických osob v souvislosti s vydáváním periodického tisku. Zákon jím rozumí noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce. Vydavatelem pak rozumí fyzickou nebo právnickou osobu, která vydává periodický tisk.

TiskZ umožňuje výkon práva na svobodu projevu prostřednictvím vydávání tisku, jakožto jednoho z nejdůležitějších informačních zdrojů ve společnosti. Vydávání tisku funguje podle něho na evidenčním principu, tzn., že k vydávání periodického tisku není třeba žádné zvláštní povolení orgánů veřejné moci. Jediné, co je budoucí vydavatel povinen udělat, je zaregistrovat se u Ministerstva kultury v Evidenci periodického tisku a vydavatelů.

2.2.3 Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání

V ZRTV je upravena činnost provozovatelů rozhlasového a televizního vysílání, tedy elektronických médií. Ve srovnání s TiskZ provozování televizního a rozhlasového vysílání spočívá na principu povolovacím. Tento zákon rozlišuje provozovatele ze zákona, provozovatele s licencí a provozovatele s registrací.

2.3 Role médií v demokratické společnosti

Média mají v dnešní globalizované společnosti zcela zásadní roli, neboť poskytují nejen zábavu a informace, ale pomáhají svým konzumentům orientovat se

v každodenní společenské realitě a svým způsobem přispívají i k jejich vzdělávání, jelikož jim přináší informace a poznatky z mnoha oborů až domů a zvyšují tak jejich všeobecné znalosti, i když si to sami třeba aktivně neuvědomují.

Zcela zásadní v demokratickém politickém systému je však role médií jako prostředníka mezi politickou mocí a občany. Svému publiku zprostředkovávají informace o dění v různých sférách politiky, pomáhají formovat veřejné mínění o společensky významných otázkách a ovlivňují ideologické formování jednotlivců i jejich volební chování. V demokratických režimech jsou proto často označovány za tzv. „*hlídací psy demokracie*“. Díky ústavně zakotvené svobodě projevu a právu na informace mohou právě média upozorňovat na praktiky, které jsou v přímém rozporu s demokratickým státním zřízením. Mohou společnosti odhalovat případné poklesky, nekompetentnost či neschopnost jejich volených představitelů a přispívat tím k informovanosti občanů, kteří si na základě těchto informací mohou sami vytvořit vlastní politický názor. Aby však mohla fungovat jako ochránce demokratického zřízení, musí být informace, které předkládají občanům, vždy pravdivé a podané co nejméně zaujatě. Jedině v takovém případě si občan sám může vytvořit na určitou společensky významnou otázku nebo problém vlastní názor.

Na druhou stranu může být pro demokratické právní systémy schopnost médií působit na masy i velmi nebezpečná. Lze ji lehce zneužít k ovlivňování veřejného mínění nebo podsouvání názorů, ideologií, dokonce i k šíření nepřátelské propagandy. Je třeba si uvědomit, že média jsou dnes z větší části v soukromých rukou. Slouží tedy především ke generování zisku svým vlastníkům. A profit je tím větší, čím větší zájem publika se vyvolá. Média se proto často uchylují k podávání zpráv vynikajících spíše schopností šokovat a zaujmout veřejnost než informacemi pro utváření veřejného mínění skutečně relevantními.

Můžeme tedy shrnout, že média jsou pro svou schopnost rychle informovat velké množství lidí vnímána jako nositel svobody projevu. Na druhou stranu je však třeba jejich určitá právní regulace, aby se nestala pouhým nástrojem v rukou různých zájmových skupin, které budou jejich potenciál využívat pro vlastní cíle. Tato regulace se v našem právním řádu odehrává především prostřednictvím mediálních rad, novinářských etických kodexů a hlavně speciálních mediálních zákonů.

2.4 Nejčastější způsoby zásahů do práva na ochranu osobnosti ve zpravodajství

Všeobecná osobnostní práva fyzických osob bývají v souvislosti se zpravodajstvím nejčastěji dotčena šířením informací o konkrétních fyzických osobách, jejich kritikou nebo používáním jejich podobizen, obrazových snímků, zvukových záznamů nebo jejich projevů osobní povahy.

2.4.1 Šíření informací a kritika

„Zprostředkovávání informací o věcech veřejného zájmu a objektivní kritika jsou v demokratické společnosti nezbytné, jelikož především jejich prostřednictvím mohou média vykonávat ústavně zaručená práva na svobodu slova a na informace. Zveřejňování informací a objektivní kritika se však často dostávají do konfliktu s právem na ochranu osobnosti fyzických osob, které se mohou nedobrovolně stát předmětem informací nebo kritiky médií, a mohou tento zájem hromadných sdělovacích prostředků o svou osobu vnímat jako neoprávněný zásah do svých všeobecných osobnostních práv.“⁴⁵

V důsledku tohoto konfliktu ústavně zaručených práv na ochranu osobnosti a svobodu projevu je pro šíření informací a kritiku nutné stanovit jasná pravidla, jež pomáhají určit, kdy šířené informace a kritika slouží veřejnému zájmu, a je proto možné z důvodu ochrany veřejného zájmu omezit všeobecná osobnostní práva dotčených fyzických osob, kterých se informace týkají, a kdy se naopak jedná o neoprávněný zásah do všeobecných osobnostních práv, za který může být jeho původce potrestán ve smyslu ustanovení § 11 a násl. OZ. Právní teorie i soudní praxe se shodují na závěru, že: *„Zpravodajství představuje hájení veřejných zájmů pouze tehdy, týká-li se věci oprávněného veřejného zájmu, a jestliže tomuto zájmu také slouží.“⁴⁶* Jinými slovy zpravodajství by mělo poskytovat informace o skutečnostech, které jsou pro společnost významné a je v jejím zájmu, aby se o nich dozvěděla. V praxi se však můžeme často setkat se zprávami, na jejichž uveřejnění společnost zcela jistě žádný objektivní zájem nemá. Typicky se jedná především o nejrůznější zprávy bulvárního tisku, směřující

⁴⁵ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 348.

⁴⁶ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 349.

pouze k uspokojení zájmu o senzaci či skandalizaci určitých osob veřejného zájmu, které jsou publikovány se zřejmým záměrem zvýšit náklad těchto periodik a tím i zisk jejich vydavatelů. Takovéto neoprávněné zásahy do osobnostního práva fyzických osob vedené pouze snahou o majetkové obohacení by měly být přísně trestány s ohledem na ochranu cti, důstojnosti, dobrého jména a soukromí fyzické osoby.

S předchozími řádky souvisí i zásada, že informace, které v rámci zpravodajství média rozšiřují, musí být zásadně ověřené a pravdivé. V případě, že nemají pravdivý základ, nelze se hájit uspokojováním práva na informace a svobodou projevu. Zásah do všeobecných osobnostních práv, který šířením nepravdivých informací vznikne, je třeba vždy posuzovat jako neoprávněný.

Neodmyslitelnou součástí poskytovaných informací o veřejném dění je kritika. Právě kritická hodnocení mohou často překročit rámec svobody projevu a být neoprávněným zásahem do osobnostních práv. Důvodem, proč kritika často zasahuje do všeobecných osobnostních práv, je samotná její podstata, jež spočívá ve vyjadřování názoru na činnost jiné fyzické osoby. Je tedy jasné, že kritika zdůrazňující chyby či nedostatky, může být dotčena osobou vnímána jako zásah do jejích všeobecných osobnostních práv. Z tohoto důvodu je nanejvýš žádoucí rozlišovat mezi kritikou oprávněnou a neoprávněnou, která již zásah do všeobecných osobnostních práv fyzické osoby opravdu představuje. Oprávněnost kritiky se posuzuje z hlediska osobního a hlediska věcného.

Z věcného hlediska lze přípustnost kritiky posuzovat podle toho, do jaké míry se zakládá na pravdivých informacích, a podle toho, zda použité výrazové prostředky odpovídají obsahu a cíli kritiky a obecně uznávaným pravidlům slušnosti. Kritika, byť založená na pravdivých informacích, nesmí být v žádném případě nepřiměřená nebo urážlivá.

Z osobního hlediska je rozhodující, jaké postavení ve společnosti má osoba, již se zveřejněná kritika týká. Akceptovatelnost kritiky tedy bude posuzována i podle míry veřejné známosti kritizované osoby a míry její angažovanosti ve veřejných funkcích. Platí zde přímá úměra, že čím je daná fyzická osoba více veřejně známa, tím více lze tolerovat zveřejňování kritických hodnocení jejího chování. Tento princip lze vysledovat i v některých rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva, např.

v rozhodnutí *Lingens vs. Rakousko*, v němž ESLP dovedl že, ochrana politiků před kritickým hodnocením jejich činnosti je slabší než ochrana soukromých osob.

2.4.2 Podobizny, obrazové snímky a zvukové záznamy

Pro použití podobizen, obrazových snímků a zvukových záznamů pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství stanoví OZ zvláštní zákonnou licenci, která takové užití umožňuje i bez svolení oprávněné fyzické osoby. Tato speciální zpravodajská licence je zakotvena v ustanovení § 12 odst. 3 OZ. Jejím smyslem je umožnit podávání informací o aktuálních událostech veřejného zájmu, na jejichž zprostředkování má společnost oprávněný zájem, a které by bez použití podobizen, obrazových snímků a zvukových záznamů fyzických osob mělo výrazně sníženou či nulovou informační hodnotu. Jako příklad lze uvést varování médií před zvláště nebezpečnými pachateli trestné činnosti, které je doprovázeno zveřejněním jejich fotografií. Je zcela zřejmé, že v tomto případě veřejný zájem na ochraně společnosti a veřejného pořádku je natolik silný, že ospravedlňuje zásah do všeobecných osobnostních práv rušitelů veřejného pořádku, a informace bez uveřejnění jejich fotografie by měla pro společnost mnohem menší informační hodnotu. Použití podobizen, obrazových snímků a zvukových záznamů v rámci zpravodajské licence však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy dotčených fyzických osob. Média nesmí do osobnostních práv fyzických osob zasahovat nad míru ospravedlnitelnou veřejným zájmem a nesmí nepřiměřeně zasahovat do intimní sféry jejich osobnosti. Otázka nepřiměřeného zásahu do osobnostních práv prostřednictvím zveřejňování podobizen, obrazových snímků a zvukových záznamů je velmi aktuální ve vztahu k bulvárním médiím, která často z čisté senzacechtivosti a s vidinou zvýšení zisků publikují podobizny či obrazové snímky osob veřejného zájmu v nelichotivých či kompromitujících situacích. V naprosté většině těchto případů se, dle mého názoru, nemůže jednat o jednání v rámci zpravodajské licence, jelikož chybí podmínka dostatečného veřejného zájmu na zveřejnění takovýchto informací, a proto se jedná o zásah do všeobecných osobnostních práv ve smyslu ustanovení § 12 odst. 3 věty druhé OZ.

Dalo by se tedy říci, že je vždy nutné posuzovat každý případ použití podobizen, obrazových snímků a zvukových záznamů fyzických osob ve zpravodajství samostatně

a s přihlédnutím ke všem rozhodným skutečnostem daného případu. Jedině tak je možné určit, zda byly použity v souladu se zpravodajskou licenci, nebo se jednalo o neoprávněný zásah do osobnostních práv oprávněných fyzických osob.

2.5 Prostředky ochrany osobnosti v mediálním právu

TiskZ a ZRTV zavádějí v mediálním právu dva zvláštní prostředky ochrany osobnosti fyzické osoby: právo na odpověď a právo na dodatečné sdělení. Dříve než se však budu těmito prostředky ochrany osobnosti blíže zabývat, pokládám za nutné v krátkosti pojednat o subjektech odpovědnosti za obsah šířených informací

2.5.1 Odpovědnost za obsah zveřejněných informací

Za obsah zveřejňovaných informací zásadně odpovídá, podle výše zmíněných zákonů, vydavatel tiskového média, případně provozovatel média elektronického (dále jen vydavatel). Odpovědnost vydavatele je objektivní, nepřihlíží se tedy k jeho zavinění. Dotčená fyzická osoba může vždy vůči vydavateli uplatňovat své nároky, vyplývající z neoprávněného zásahu médií do jejích osobnostních práv. Dokonce i v případě, že autorem napadeného sdělení, ve kterém k neoprávněnému zásahu došlo, je zaměstnanec vydavatele, nemůže se oprávněná osoba domáhat ochrany osobnosti proti autorovi sdělení, ale pouze vůči vydavateli média, ve kterém bylo sdělení uveřejněno. Dotčená osoba může uplatňovat své nároky z práva na ochranu osobnosti proti autorovi, zaměstnanci vydavatele, pouze v případě, že překročí své pracovní povinnosti, nebo v případě, že není vydavatelovým zaměstnancem. Poté může dotčená osoba vznést své nároky vůči autorovi, vydavateli nebo proti oběma zároveň.

Konstrukce odpovědnosti vydavatele za obsah zveřejňovaných informací by měla s sebou logicky nést i jeho zásadní rozhodovací podíl na tvorbě obsahu těchto informací. K tomu je nutné, minimálně v oblasti vydávání periodického tisku, poznamenat, že: *„Vydavatelem je zpravidla akciová společnost nebo společnost s ručením omezeným, tedy jakýsi kolektivní vlastník, který nemá a ani nemůže mít z technické podstaty tvorby a výroby novin a časopisů konkrétní vliv na obsah periodika. U deníků je to zcela vyloučeno. Obsah v praxi určuje šéfredaktor a zpravidla*

*také redaktor, novinář.*⁴⁷ Platí-li v praxi výše zmíněná teze, že obsah periodika určuje šéfredaktor a redaktoři, pak dochází k určitému paradoxu, kdy „... zatímco tiskový zákon činí odpovědným za obsah tisku vydavatele, tento obsah vytváří někdo jiný. Vzájemný vztah těchto subjektů však tiskový zákon neupravuje.“⁴⁸ Vydavatel má vůči osobě autora článku k dispozici pouze možnost následného uplatnění regresního nároku. Kdy proti autorovi může postupovat soudní cestou na základě obecné odpovědnosti za škodu, jelikož: „Každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.“⁴⁹

2.5.2 Právo na odpověď

Právo na odpověď může být uplatňováno v případech, kdy bylo v periodickém tisku nebo v televizním či rozhlasovém vysílání uveřejněno sdělení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité konkrétní fyzické osoby či jména nebo dobré pověsti konkrétní právnické osoby. Právo na odpověď uplatňuje postižená osoba vůči vydavateli, který je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit.

Základní podmínkou uplatnění ochrany osobnosti prostřednictvím práva na odpověď je, aby uveřejněné sdělení obsahovalo skutková tvrzení, která jsou objektivně způsobila dotknout se cti, důstojnosti a soukromí fyzické osoby nebo jména a dobré pověsti právnické osoby. Taková skutková tvrzení musí být možné co do jejich pravdivosti a úplnosti objektivně ověřit. Právo na uveřejnění odpovědi není tedy možné uplatnit vůči sdělení, jehož obsahem jsou pouze subjektivní tvrzení, hodnotící úsudky či názory a mínění autora sdělení. Tato sdělení by totiž nebylo možné vzhledem k jejich subjektivnímu charakteru ověřit a objektivně prokázat jejich pravdivost. V případě, že má předmětné sdělení pouze formu hodnotícího úsudku, je možné domáhat se ochrany osobnosti pouze prostřednictvím obecné občanskoprávní ochrany osobnosti dle ustanovení § 11 OZ a nás. nebo § 19b odst. 2 a 3 OZ. To by platilo především v případech, kdy by předmětné sdělení naplnilo znaky nepřipustné kritiky fyzické osoby nebo neoprávněného použití názvu právnické osoby či neoprávněného zásahu do její dobré pověsti.

⁴⁷ Jelínek, M. Připomínky syndikátu novinářů k návrhu tiskového zákona. Mediažurnál, 1999, č. 6, str. 8.

⁴⁸ Bartoň, M. K některým problematickým aspektům odpovědnosti vydavatelů a novinářů za obsah tisku v právu ČR. Právní rozhledy. 2003, č. 12, str. 616.

⁴⁹ § 420 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Druhou podmínkou podmiňující oprávnění využít právo na odpověď je skutečnost, že zákonem chráněné hodnoty osobnosti byly skutečně uveřejněným sdělením objektivně dotčeny. Nepostačí tedy pouhý subjektivní pocit dotčené osoby, že do jejích osobnostních práv bylo zasaženo. Po smrti oprávněné fyzické osoby přísluší právo na uveřejnění odpovědi manželů a dětem zesnulého, není-li jich, jeho rodičům. Tento výčet oprávněných osob je taxativní. Posmrtná ochrana poskytovaná v oblasti mediálního práva je tedy shodná s posmrtnou ochranou všeobecných osobnostních práv zakotvenou v ustanovení § 15 OZ. *„Právo na odpověď je nejčastěji využíváno vůči skutkovým tvrzením nepravdivým či pravdu zkreslujícím a jeho podstatou je možnost oprávněné fyzické osoby uvést skutková tvrzení na pravou míru jejich vlastním vylíčením.“*⁵⁰

Co do obsahu se odpověď musí omezit pouze na skutková tvrzení, kterými se výroky dotýkající se cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby anebo jména či dobré pověsti právnické osoby, uvádějí na pravou míru, nebo kterými se neúplně či jinak pravdu zkreslující tvrzení doplňuje nebo zpřesňuje. Odpověď dále musí být přiměřená rozsahu napadeného sdělení nebo, je-li napadána jeho část této části, a musí z ní být patrné, kdo ji činí. Z uvedeného především vyplývá, že proti skutkovým tvrzením uveřejněným v periodickém tisku lze v odpovědi postavit zase jen skutková tvrzení a nikoli pouze hodnotící úsudky a názory dotčené osoby. *„Skutková tvrzení obsažená v odpovědi musí věcně navazovat na napadené sdělení a musí s ním obsahově souhlasit. Odpověď v žádném případě nesmí obsahovat nepravdivé údaje.“*⁵¹

Výše zmíněný požadavek přiměřenosti odpovědi rozsahu napadeného sdělení je nutno chápat spíše jako přiměřenost obsahovou než jako přiměřenost ve smyslu rozsahu textu navrhované odpovědi. Text odpovědi může a nezřídka i musí být delší než text napadeného sdělení, jelikož je zpravidla nutné neúplná či jinak pravdu zkreslující skutková tvrzení uvést na pravou míru. Za tímto účelem je často nutné v odpovědi uvést i informace, které původní napadené sdělení neobsahovalo. Dalo by se tedy říci, že: *„Odpověď bude přiměřená vždy jen v takovém rozsahu, který je dostačující k tomu, aby*

⁵⁰ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 359.

⁵¹ Doležilek, J., Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona. Právní rozhledy. 2000, č. 10, str. 435.

*účinek nesprávných skutkových tvrzení uveřejněných v periodickém tisku byl odčiněn, tj. aby každému běžnému čtenáři tisku muselo být z obsahu odpovědi jasné, že tvrzení, k nimž se odpověď vztahuje, jsou nepravdivá, neúplná nebo jinak zkreslená.*⁵²

2.5.3 Právo na dodatečné sdělení

Dalším prostředkem ochrany osobnosti, upraveným v mediálním právu jak v TiskZ, tak v ZRTV, je právo na dodatečné sdělení, jež směřuje především k prosazení presumpce nevinny ve vědomí společnosti. Jeho aplikace je možná v případě, že bylo v periodickém tisku nebo v televizním či rozhlasovém vysílání uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném proti fyzické osobě anebo o řízení ve věcech správních deliktů vedeném proti fyzické nebo právnické osobě, kterou lze podle tohoto sdělení identifikovat, a toto řízení nebylo dosud ukončeno pravomocným rozhodnutím. Na základě této skutečnosti má oprávněná osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění dodatečného sdělení o konečném výsledku řízení. *„Smyslem tohoto specifického prostředku ochrany osobnosti je podat veřejnosti informaci o výsledku skončeného řízení, jestliže byla veřejnost informována o jeho zahájení a mezi zahájením a skončením řízení nastal delší časový úsek.*⁵³

Z hlediska obsahu by se uveřejněné dodatečné sdělení mělo omezit pouze na uveřejnění informace o konečném výsledku řízení a jeho rozsah by měl být stručný a přiměřený. Nemělo by být vyžadováno zveřejňování dalších údajů či hodnocení. Po smrti oprávněné fyzické osoby náleží toto právo stejně jako právo na odpověď manželu či dětem zesnulého, není-li jich, jeho rodičům.

2.5.4 Podmínky uveřejnění odpovědi a dodatečného sdělení

Žádost o uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení uplatňuje dotčená osoba u vydavatele zásadně v písemné formě. Musí z ní být zřejmé, v čem se skutková tvrzení, obsažená v napadeném sdělení, dotýkají cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby anebo jména či dobré pověsti právnické osoby. Součástí žádosti musí být již při jejím předložení také návrh na konečné znění odpovědi nebo dodatečného sdělení a žádost je

⁵² Doležilek, J., Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona. Právní rozhledy. 2000, č. 10, str. 435.

⁵³ Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 360.

nutné vydavateli doručit nejpozději ve lhůtě 30 dnů ode dne uveřejnění napadeného sdělení. Tato lhůta je prekluzivní a při jejím marném uplynutí právo na uveřejnění odpovědi zaniká.

V případě, že žádost splňuje veškeré výše uvedené náležitosti, je vydavatel povinen uveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení s výslovným označením „*odpověď*“ nebo „*dodatečné sdělení*“ na vlastní náklady, v témže jazyce, ve kterém bylo napadené sdělení uveřejněno, a s uvedením jména, příjmení nebo názvu osoby, která o uveřejnění odpovědi žádá. Vydavatel je povinen zajistit uveřejnění ve lhůtě 8 dnů ode dne doručení žádosti o uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení ve stejném periodickém tisku, v němž bylo uveřejněno napadené sdělení, tak aby nové sdělení bylo umístěním a formou rovnocenné a rozsahem přiměřené napadenému sdělení nebo jeho napadené části. Není-li vydavatel schopen zajistit uveřejnění odpovědi či dodatečného sdělení ve lhůtě 8 dnů ode dne doručení žádosti, je povinen tak učinit v nejbližším následujícím vydání stejného periodického tisku, ve kterém bylo uveřejněno napadené sdělení. Pokud dojde k této situaci, je vydavatel povinen o tomto postupu písemně informovat osobu, která žádost podala, do 8 dnů ode dne doručení žádosti o uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení.

Požadavek rovnocenného umístění sdělení nemusí vždy znamenat jeho uvedení na stejné straně, na které bylo uvedeno napadené sdělení. Zpravidla bude postačovat umístění odpovědi ve stejné části listu, byť nejde o totožnou stranu. *„Bylo-li například napadené sdělení uveřejněno v části tisku, věnující se sportu, bude nové umístění rovnocenné tehdy, bude-li publikováno na některé ze stran sportovního zpravodajství, a nikoli například v části věnující se ekonomice. Takové umístění odpovědi umožňuje dotčené osobě obrátit se právě na tu část čtenářů, která byla s napadeným sdělením seznámena, jelikož pravidelně příslušnou část listu sleduje. Avšak v případě, že napadené sdělení bylo uveřejněno na první (titulní) straně listu, bude nové sdělení z hlediska svého umístění rovnocenné s napadeným sdělením pouze, bude-li publikováno na stejné straně. Rovnocennost formy má zajistit stejný optický vzhled obou sdělení, a to zejména z hlediska velikosti, barvy a typu písma.“*⁵⁴

⁵⁴ Doležilek, J. Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona. Právní rozhledy. 2000, č. 10, str. 435.

2.5.5 Výjimky z povinnosti uveřejnit odpověď a dodatečné sdělení

I při splnění všech výše zmíněných požadavků na formu a obsah žádosti o uveřejnění odpovědi či dodatečného sdělení existují případy, ve kterých je vydavatel oprávněn jejich uveřejnění odmítnout.

Jedním ze sdělení, vůči kterým nemůže být právo na odpověď uplatněno, je to, které je součástí reklamy či inzerce uveřejněné v periodickém tisku, pokud však nejde o reklamu či inzerci samotného vydavatele. Toto omezení plyne z ustanovení § 5 TiskZ, podle něhož: „*Vydavatel neodpovídá podle tohoto zákona za pravdivost údajů obsažených v reklamě a inzerci uveřejněné v periodickém tisku, s výjimkou vlastní reklamy a inzerce.*“ Důvodem této zákonné výjimky v TiskZ je objektivní nemožnost, aby vydavatel ověřoval pravdivost údajů uváděných ve veškerých reklamních sděleních a inzerci zadávané třetí osobou.

Vydavatel dále není povinen uveřejnit odpověď v případě, že by uveřejněním navrženého textu spáchal trestný čin nebo správní delikt. I když to v TiskZ není výslovně uvedeno, panuje všeobecná shoda, že zákonodárce měl pod pojmem „*správní delikt*“ na mysli obě formy protiprávního jednání upravené normami správního práva, tedy jak přestupky fyzických osob, tak jiné správní delikty fyzických nebo právnických osob. Stejně tak nemusí vydavatel uveřejnit odpověď, pokud by uveřejnění navrženého textu bylo v rozporu s dobrými mravy. „*Dobrymi mravy se přitom rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.*“⁵⁵ Delšími výjimkami jsou případy, kdy napadené sdělení, popřípadě jeho napadená část, je citací sdělení třetí osoby určeného pro veřejnost nebo jeho pravdivou interpretací a jako takové bylo označeno nebo prezentováno nebo jestliže žádost o uveřejnění odpovědi směřuje vůči sdělení uveřejněnému na základě prokazatelného předchozího souhlasu osoby, která žádost o uveřejnění odpovědi podala. TiskZ upravuje i speciální případ, ve kterém není vydavatel povinen, uveřejnit dodatečné sdělení. Vydavatel tak může učinit v případě, že ještě předtím, než mu byla žádost o uveřejnění dodatečného sdělení doručena, uveřejnil sdělení obsahově odpovídající dodatečnému sdělení z vlastního podmětu.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/96.

2.6 Vztah prostředků ochrany osobnosti v občanském a mediálním právu

Úprava práva na odpověď a na dodatečné sdělení obsažená v TiskZ a v ZRTV je úpravou speciální ve vztahu k úpravě ochrany osobnosti obsažené v OZ. Tento závěr je možné dovodit především z ustanovení § 10 odst. 5 a § 11 odst. 3 TiskZ (totožnou úpravu lze najít i v ZRTV), která říkají že: „*Ustanovení zvláštního právního předpisu (tím je zde myšlen OZ) o ochraně osobnosti a ochraně jména a dobré pověsti právnické osoby zůstávají úpravou dle tohoto zákona nedotčena.*“

Oprávněná osoba tedy může za všech okolností využít prostředky ochrany osobnosti, které jí poskytuje OZ. Tuto možnost neztrácí ani v případě, že zásah do jejich osobnostních práv byl spáchán médií způsobem, který jí dává možnost požadovat uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení a ona tohoto svého oprávnění využije. I v takovém případě může oprávněná osoba požadovat na vydavateli náhradu škody i nemajetkové újmy (dle OZ), kterou jí zveřejněním nepravdivého sdělení způsobil.

Právě tato možnost kombinovat v případě neoprávněného zásahu do osobnostních práv nároky vyplývající jak z právní úpravy ochrany osobnosti obsažené v OZ, tak z předpisů mediálního práva má zaručit oprávněným osobám nejvyšší možnou míru ochrany jejich osobnostních práv a poskytnout jim co nejvíce právních prostředků, kterými je mohou bránit před neoprávněnými zásahy.

3. Nový občanský zákoník a jeho pojetí ochrany osobnosti

3.1 Krátce o novém občanském zákoníku

Smyslem a účelem nového občanského zákoníku⁵⁶ (dále jen „NOZ“) je, nově upravit, až na výjimky, veškeré soukromoprávní vztahy v jediném právním kodexu. NOZ klade důraz na naše demokratické právní tradice, jakož i na principy a standardy soukromého práva v ostatních zemích střední a západní Evropy. *„Základním ideovým zdrojem chystané rekodifikace je vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z r. 1937, který nebyl jako zákon přijat kvůli událostem následujícím po mnichovské dohodě. Důvodem je především to, že tento vládní návrh sledoval modernizační vizi rakouského Obecného zákoníku občanského (ABGB) z roku 1811 v jeho konfrontaci s novějšími evropskými zákoníky, zejména německým a švýcarským. NOZ však hledal inspiraci i v současných aplikovaných zahraničních úpravách, a to především v zákoníku německém, švýcarském, rakouském, italském a nizozemském.“*⁵⁷

NOZ obsahuje 3 081 paragrafů a je rozčleněn do pěti částí: Obecná část, Rodinné právo, Absolutní majetková práva, Relativní majetková práva a Ustanovení společná, přechodná a závěrečná. NOZ nově přejímá celou řadu pravidel upravených dříve v samostatných zákonech, které zrušuje (celkem se jedná o více než 100 právních předpisů, např. obchodní zákoník, zákon o rodině, zákon o vlastnictví bytů či zákon o sdružování občanů).

Z jazykového hlediska se NOZ vrací k tradiční české právní terminologii, od níž se občanské zákoníky z let 1950 a 1964 postupně odvrátily. Snaží se o formulace srozumitelné a pochopitelné pro laickou veřejnost, které je NOZ určen. Úsilí autorů o srozumitelnost a přehlednost je zjevné například z omezení používání cizích slov nebo ze snahy dodržovat zásadu, že jeden paragraf by měl obsahovat nanejvýš dva odstavce, z nichž každý by měl obsahovat nanejvýš dvě věty.

Úprava soukromého práva v NOZ se od současné právní úpravy liší především v tom, že se snaží poskytnout co největší volnost svobodné iniciativě jednotlivce v jeho

⁵⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁷ Ministerstvo spravedlnosti, Obecná část, Nový občanský zákoník [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti © 2013–2014. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/obecne/>.

právu uspořádat si soukromý život podle svého vlastního uvážení a brát se o štěstí své, své rodiny nebo lidí sobě blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým. Většina jeho ustanovení je dispozitivních. Platí tedy, že se použijí, neprojeví-li strany jinou vůli. Vůle stran je však obecně omezena dobrými mravy, veřejným pořádkem a postavením osob (včetně práva na ochranu osobnosti). I když NOZ klade velký důraz na projevy svobodné vůle a smluvní úpravu vztahů mezi adresáty právních norem, neznamená to, že by neobsahoval i kogentní ustanovení, od kterých se adresáti nemohu na základě své svobodné vůle odchýlit. Těmito ustanoveními převážně sleduje snahu o zachování určitého řádu. Zejména co se týká práv jednotlivce působících vůči všem ostatním osobám (vymezení obsahu vlastnického práva) nebo ochrany slabšího (nezletilých, lidí v tíživé životní situaci atp.).

3.2 Úprava práva na ochranu osobnosti v novém občanském zákoníku a jeho změny v porovnání se stávající právní úpravou

Ustanovení týkající se ochrany osobnosti se v návrhu NOZ nachází v části první, hlavě II, dílu 2, oddílech 5 (Jméno a bydliště člověka) a 6 (Osobnost člověka).

3.2.1 Ochrana jména člověka

První změnou, která je patrná již na první pohled, je vyčlenění práva na ochranu jména člověka⁵⁸ do zvláštního pododdílu. Toto právo je ve stávající právní úpravě zmíněno v generální klauzuli ustanovení § 11 OZ jako jedna z dílčích hodnot lidské osobnosti. NOZ ve svých ustanoveních § 77 – § 79 dosavadní pojetí právní ochrany jména člověka podstatným způsobem prohlubuje a rozšiřuje, i když ve svém obsahovém základu z něj jednoznačně vychází. Nově výslovně stanoví, že člověk má právo užívat své jméno v právním styku a zároveň řeší i případy, kdy člověk v právním styku používá jiné než vlastní jméno. Pak nese důsledky omylů a újem vzniklých takovým chováním.

⁵⁸ NOZ na rozdíl od dosavadní právní úpravy užívá ve svém textu místo dosavadního pojmu „fyzická osoba“ pojmu „člověk“. Proto se i já v této části své práce přidržím této terminologické změny v zájmu zachování souladu s úpravou obsaženou v NOZ.

Při neoprávněných zásazích do práva člověka na jméno rozlišuje NOZ dvě situace. Zprvč případ, kdy někdo zpochybňuje něčí právo na jméno a zadruhé situaci, když v důsledku neoprávněného použití svého jména utrpí někdo újmu. V takových případech dává dotčenému člověku možnost bránit se prostřednictvím negatorní nebo restituční žaloby. NOZ dále rozšiřuje ochranu jména člověka tím, že v případě, kdy objektivní důvody znemožňují oprávněnému člověku bránit se neoprávněnému zásahu do jeho práva na jméno, přiznává ve stejném rozsahu žalobní legitimaci také jeho nejbližším příbuzným. Zároveň však NOZ respektuje, že odpor proti neoprávněným zásahům do jména je především věcí dotčeného člověka, a proto se mu umožňuje zabránit, aby bylo řízení z podnětu příbuzných zahájeno nebo se v něm pokračovalo. Další velkou novinkou v oblasti chránění jména člověka je ochrana poskytovaná příjmení. NOZ dává možnost manželovi nebo jiné osobě dotčenému člověku blízké domáhat se samostatně právní ochrany, aniž by bylo přímo zasaženo do jejího práva ke jménu v případě, že se neoprávněný zásah týká příjmení a je-li pro to důvod spočívající v důležitém zájmu na ochraně rodiny (srov. § 78 odst. 3 NOZ). „*Toto ustanovení je odrazem úsilí NOZ přispět k upevnění rodinných vazeb a posílení soudržnosti rodiny.*“⁵⁹

NOZ nově podrobně upravuje použití pseudonymu. Dosud byl pseudonym chráněn pouze v autorském zákoně a zákoně o ochranných známkách. NOZ poskytuje pseudonymu širší ochranu za podmínky, že vejde ve známost. NOZ záměrně mluví v § 79 o přijetí pseudonymu, nikoli jeho vytvoření, neboť jako pseudonym lze přijmout i pojmenování vytvořené pro určitého člověka někým jiným, jak je typické zejména u přezdivek. „*Stejně tak záměrné je použití pojmu „známost“ pseudonymu nikoli „obecná známost“, protože pro právní následek musí být rozhodující posouzení konkrétní situace, nikoli paušálně zvolené kritérium.*“⁶⁰ NOZ přiznává platnost právním jednáním učiněným pod pseudonymem, je-li zřejmé, kdo jednal, a nemůže-li druhá strana mít pochybnost o osobě jednajícího.

3.2.2 Ochrana osobnosti člověka

Ochraně osobnosti člověka se NOZ věnuje v ustanoveních § 81 – § 117, která jsou rozdělena podle předmětu úpravy na 6 pododdílů.

⁵⁹ Důvodová zpráva k § 77 – § 79 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁰ Důvodová zpráva k § 77 – § 79 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník.

První pododdíl obsahuje ustanovení § 81 – § 83, která jsou označena jako obecná ustanovení. V § 81 NOZ je zakotvena ochrana osobnosti člověka včetně všech jeho přirozených práv a povinnost každého ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Ve 2. odstavci tohoto paragrafu je obsažena generální klauzule, která obsahuje příkladný výčet dílčích hodnot lidské osobnosti, kterým NOZ poskytuje ochranu. Tato generální klauzule plní totožnou funkci jako generální klauzule obsažená v ustanovení § 11 stávajícího OZ.

Ustanovení § 82 NOZ obsahuje ve svém prvním odstavci občanskoprávní nároky, které člověku vzniknou při neoprávněném zásahu do jeho osobnostních práv. NOZ přiznává člověku, jehož osobnost byla dotčena, právo domáhat se aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno, nebo aby byl odstraněn jeho následek. Druhý odstavec obsahuje výčet osob, které se mohou domáhat ochrany osobnosti člověka po jeho smrti. V této oblasti dochází k podstatnému rozšíření okruhu takto legitimovaných osob. Zatímco ustanovení § 15 OZ přiznává toto oprávnění pouze manželovi, partnerovi, dětem, není-li jich, rodičům zesnulého, NOZ rozšiřuje oprávnění domáhat se ochrany osobnosti zesnulého na všechny jeho „*osoby blízké*“. V porovnání s ustanovením § 116 OZ pak NOZ podstatně rozšiřuje ve svém ustanovení § 22 okruh těchto „*osob blízkých*“ stanovením tzv. vyvratitelné domněnky, která říká, že: „*Osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.*“ Jedná se tedy o velmi podstatnou změnu v porovnání s úpravou obsaženou v OZ.

Zcela novým ustanovením NOZ, které v OZ nemá obdobu, je § 83. V něm poskytuje zákonodárce právnické osobě možnost uplatnit právo na ochranu osobnosti člověka, souvisí-li neoprávněný zásah do jeho osobnosti s jeho činností v této právnické osobě. Za života člověka, do jehož osobnosti bylo zasaženo, je právnická osoba oprávněna tak učinit pouze jeho jménem a s jeho souhlasem. Není-li však člověk schopen svou vůli projevit pro nepřítomnost (např. v případě nezvěstnosti) nebo pro neschopnost úsudku, není třeba jeho souhlasu s postupem právnické osoby vedoucím k uplatnění práva na ochranu jeho osobnosti. Po smrti člověka se právnická osoba může ochrany jeho osobnosti domáhat stejným způsobem jako osoby uvedené v ustanovení § 82 odst. 2 NOZ. Vždy však musí být splněna podmínka, že neoprávněný zásah do osobnostních práv dotčeného člověka souvisí s jeho činností v právnické osobě.

Druhý pododdíl obsahuje ustanovení zabývající se ochranou podoby a soukromí člověka. Z toho, že autoři NOZ ochraně podoby a soukromí věnovali zvláštní pododdíl, je zřejmé, že jsou přesvědčeni o zásadním významu těchto dvou dílčích hodnot lidské osobnosti a považují za žádoucí blíže specifikovat, za jakých okolností je možné do nich zasáhnout: „*Jakýkoliv neoprávněný zásah do těchto dílčích hodnot má totiž vždy pro dotčenou osobu velmi nepříznivé následky. Návrh úpravy obsažené v tomto pododdíle vychází z dosavadního pojetí ustanovení § 11 a § 12 současného občanského zákoníku s některými upřesněními provedenými ve shodě se závěry právní doktríny.*“⁶¹ NOZ stanoví, že zachytit podobu člověka takovým způsobem, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost, je přípustné pouze s jeho svolením. Stejně tak je svolení potřebné i k rozšiřování podobizny člověka. Pravidlo, že k rozšiřování podoby člověka je nezbytný jeho souhlas, však neplatí v případě, kdy někdo svolí k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude toto zobrazení dále šířeno (např. pózování celebrit fotografům na premiéře nového filmu). V takovém případě platí, že člověk udělil konkludentně souhlas i k rozmnožování zobrazení své podoby a k jeho rozšiřování obvyklým způsobem, který mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat.

Novinkou v porovnání s dosavadní úpravou v OZ je ustanovení § 86 NOZ, který stanoví, že: „*Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam, využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou, nebo takové záznamy o jeho soukromém životě šířit. Ve stejném rozsahu jsou chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy.*“ Toto ustanovení komplexně upravuje jak ochranu soukromí člověka, tak osobních písemností a obrazových a zvukových záznamů týkajících se konkrétního člověka. Zároveň však připouští možnost člověka svolit k narušení těchto hodnot jeho osobnosti. Za povšimnutí v tomto ustanovení stojí tvůrci záměrně použitý zákaz narušit „*soukromé prostory*“, nikoli „*obydlí*“ člověka. „*Právo na soukromí totiž dle autorů*

⁶¹ Důvodová zpráva k § 84 – § 90 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník.

*NOZ zahrnuje nejen místo, kde člověk bydlí, ale také místo, kde vykonává svou obvyklou profesi.*⁶²

Ustanovení § 87 NOZ upravuje možnost člověka odvolat svolení k použití písemností osobní povahy, podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu týkajícího se člověka nebo jeho projevů osobní povahy i v případě, že byl tento souhlas udělen na určité časové období. Současně je zde však také stanoveno, že bylo-li svolení udělené na určitou dobu odvoláno, aniž by to odůvodňovala podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod, má odvolávající povinnost nahradit osobě, které svolení udělil, z toho vzniklou škodu. Záměrně se přitom v tomto paragrafu mluví o „škodě“, nikoli „újmě“, „... neboť náhradu nemajetkové újmy autoři nového občanského zákoníku za této situace poškozenému přiznat nemíní.“⁶³ Úprava odvolatelnosti svolení k zásahu do dílčích osobnostních práv člověka a náhrady škody způsobené odvoláním svolení nebyla ve stávajícím OZ výslovně zakotvena, vyplývala však z názorů právní doktríny.

Konečně poslední tři ustanovení v tomto pododdílu, tedy ustanovení § 88 – § 90 NOZ, vycházejí z úpravy § 12 odst. 2 a 3 stávajícího OZ. Ustanovení § 88 a § 89 obsahují zákonné licence. Změnou proti stávající úpravě však je, že kromě licencí úřední, vědecké a umělecké a zpravodajské, upravuje NOZ v ustanovení § 88 odst. 2 i možnost použít podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam, týkající se člověka a jeho projevů osobní povahy, k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob. Je zde tedy v zákoně výslovně zakotvena možnost omezit všeobecná osobnostní práva člověka na základě výkonu subjektivního práva či svobody jiných osob. V ustanovení § 90 NOZ je dále, stejně jako ve stávající právní úpravě, formulována zásada přiměřenosti zásahu do všeobecných osobnostních práv člověka, tak aby nebyl zjevně nepřiměřený sledovanému veřejnému zájmu.

Zbývající pododdíly se věnují právu na duševní a tělesnou integritu člověka, právům člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu, nakládání s částmi lidského těla a ochranou lidského těla po smrti člověka. Jedná se o další složky lidské osobnosti, které jsou natolik významné, že se autoři NOZ rozhodli, poskytnout

⁶² Důvodová zpráva k § 84 – § 90 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶³ Důvodová zpráva k § 84 – § 90 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník.

jim speciální rozšířenou úpravu v rámci tohoto nového kodexu soukromého práva. Jelikož však příliš nesouvisí s předmětem mé práce, rozhodl jsem se o nich podrobně nepojednávat.

3.3 Náhrada nemajetkové újmy podle NOZ

„Za nemajetkovou újmu je v obecném pojetí možné považovat jakoukoli újmu, která pro poškozeného neznamenaá přímou ztrátu majetku. Typicky se jedná o újmu vzniklou zásahy do zdraví, cti, soukromí či jména fyzické osoby.“⁶⁴

Náhrada nemajetkové újmy má být poskytnuta ve formě přiměřeného zadostiučinění, jež může mít reálně mnoho forem. NOZ však ve svém ustanovení § 2 951 odst. 2 zdůrazňuje, že poskytnuté zadostiučinění musí být způsobilé skutečně a dostatečně účinně odčinit způsobenou újmu. V případě, že není možné poskytnout takové zadostiučinění jiným způsobem, má být poskytnuto v penězích. Posouzení, jaké zadostiučinění je v jednotlivých případech přiměřené, bude zřejmě záležet na posouzení jednotlivých konkrétních případů soudem. V této souvislosti NOZ stanoví, že způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčineny i okolnosti hodné zvláštního zřetele. Dle zákona jsou jimi například: úmyslné způsobení újmy, násobení účinku neoprávněného zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost nebo diskriminace poškozeného (srov. § 2 957 NOZ). Také je nově výslovně stanoveno, že nemajetkovou újmu jsou v případě zásahu do přirozených práv člověka i duševní útrapy, které takový zásah vyvolá (srov. § 2 956 NOZ)

Významnou novinkou, kterou NOZ přináší, je však, dle mého názoru, skutečnost, že za určitých okolností mohou náhradu nemajetkové újmy požadovat nejenom dotčené osoby, ale i osoby, které újmu důvodně pocit'ují jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit. Podmínkou, která musí být v těchto případech splněna, je skutečnost, že škůdce způsobil újmu protiprávním činem, z hrubé nedbalosti porušil důležitou právní povinnost nebo způsobil újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky.

⁶⁴Ministerstvo spravedlnosti, Obecná část, Nový občanský zákoník [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti © 2013–2014. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/nemajetkova-ujma/>.

3.4 Význam nové úpravy soukromého práva pro ochranu osobnosti fyzické osoby

Právní úprava obsažená v NOZ nepřináší v oblasti ochrany osobnosti člověka v médiích žádné radikální změny, které by měnily koncepci této ochrany. V podstatě spíše přejímá právní úpravu obsaženou v stávajícím OZ a rozvádí ji v souladu s ustálenými názory právní doktríny a pravidly obsaženými ve speciálních právních předpisech.

Za největší změnu ve srovnání se stávající právní úpravou se dle mého názoru dá považovat znatelné rozšíření okruhu osob, které se mohou dovolávat ochrany osobnosti oprávněného člověka jak v případech neoprávněného zásahu do osobnosti člověka po jeho smrti, tak v případě zásahu, který je kromě narušení osobnostních práv konkrétního člověka způsobilý zasáhnout i další osoby.

Toto rozšíření se zcela jistě dá považovat za krok správným směrem, jelikož např. značně omezený taxativní výčet osob oprávněných domáhat se postmortální ochrany osobnosti člověka obsažený v ustanovení § 15 OZ byl značně nedostatečný a neposkytoval ochranu některým skupinám fyzických osob. (Např. nebylo podle něj možné dosáhnout postmortální ochrany osob, které přežily oba své rodiče, v době své smrti nežily v manželském svazku a současně byly bezdětné.) Tuto, dalo by se říci mezeru v úpravě ochrany osobnosti, se NOZ podařilo zacelit rozšířením oprávněných osob o skupinu „*osob blízkých*“ zesnulému. Navíc díky změně legální definice pojmu „*osoba blízká*“ se v NOZ tato skupina osob značně rozrostla. Stejně tak důležité je v NOZ zakotvení oprávnění právnické osoby domáhat se ochrany osobnosti člověka, pokud do jeho osobnostních práv bylo zasaženo v souvislosti s jeho činností v této právnické osobě, nebo obdobné právo příbuzných pokud jde o neoprávněné zásahy do příjmení.

Autoři NOZ se těmito způsoby snaží poskytnout právo domáhat se ochrany osobnosti konkrétního člověka co nejširšímu okruhu dalších osob (fyzických i právnických), pro které by neoprávněný zásah do jeho osobnosti mohl znamenat jejich vlastní újmu. Tato újma může být jak duševní a citová (pozůstalí, ostatní rodinní

příslušníci...), tak i finanční (právnícká osoba, která utrpí škodu kvůli očerňování svých zaměstnanců...). Tento postup také znamená zvýšení počtu osob, které mohou po osobě neoprávněně zasahující do osobnostních práv člověka požadovat náhradu za újmu. To ve svém důsledku bude mít zcela jistě podstatný preventivní efekt.

Jako problematické se mi však v NOZ zdá ustanovení § 82 odst. 1, které říká, že: *„Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.“* Je poněkud překvapující, že autoři NOZ použili v tomto ustanovení spojku *„nebo“*. Na základě jazykového výkladu by se tak mohlo zdát, že člověk, jehož osobnost byla dotčena neoprávněným zásahem, má právo domáhat se pouze, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno, nebo pouze aby byl odstraněn jeho následek. To by představovalo poměrně významné omezení možnosti bránit se proti zásahům do práva na ochranu osobnosti a celkové zmenšení jeho právní ochrany. Za zmínku stojí i to, že hned v následujícím ustanovení § 83 odst. 2 je už formulace zcela jiná, když toto ustanovení stanoví: *„Po smrti člověka se právnícká osoba může domáhat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky.“* Tento rozpor ve dvou po sobě bezprostředně následujících ustanoveních je přinejmenším matoucí. Mám však za to, že autoři NOZ v tomto případě neměli v úmyslu připravit oprávněné osoby o možnost dovolat se jak upuštění od neoprávněného zásahu do jejich osobnostních práv, tak možnosti požadovat odstranění následků takového zásahu. V tomto případě se spíše než o co jiného jedná o nešťastně zvolenou formulaci.

4. Střet práva na ochranu osobnosti, svobody projevu a práva na informace v judikatuře Ústavního soudu České republiky a Evropského soudního dvora pro lidská práva

Ve své práci jsem se rozhodl zabývat především otázkou ochrany osobnosti fyzických osob ve vztahu k médiím a sdělovacím prostředkům. V této souvislosti je důležité si uvědomit především to, že cílem všech médií je aktuálně informovat své odběratele o dění ve společnosti a kriticky je hodnotit. V popředí zájmu médií pak stojí především osoby veřejného zájmu. Média tak poskytují společnosti možnost, kontrolovat své demokraticky zvolené představitele, kterým na základě voleb světili výkon moci ve státě, a další osoby vykonávající veřejné funkce. Pozornost médií je věnována nejenom způsobu, jakým veřejní činitelé moc vykonávají, ale do zorného pole společnosti se zásluhou médií dostává i celý jejich život, včetně jejich soukromí a často i soukromí jejich rodinných příslušníků. Obdobné pozornosti a zájmu ze strany médií se těší i osoby známé z jiných důvodů, než je výkon moci ve státě. Jedná se např. o osoby, známé veřejnosti v souvislosti s jejich uměleckou tvorbou, jako jsou zpěváci, herci či výtvarníci, známí sportovci, zkrátka osoby, kterým se pro jejich činnost dostává zvýšené pozornosti ve společnosti a v souvislosti s tím se společnost i detailněji zajímá o způsob jejich života. Soukromí těchto lidí se proto do značné míry stává věcí veřejnou.

Při zprostředkovávání informací o osobách veřejného zájmu může docházet ze strany médií poměrně snadno k zásahům do jejich cti, důstojnosti, soukromí či dobrého jména. Je proto velice důležité přesně rozlišovat, kdy je možné ochranu osobnosti fyzické osoby omezit ve prospěch svobody projevu a kdy naopak musí svoboda projevu ustoupit s ohledem na osobnostní práva dotčené fyzické osoby. Ústavně je rámec svobody slova zakotven v článku 17 odst. 4 Listiny. Ten stejně jako článek 10 odst. 2 Úmluvy umožňuje omezit svobodu projevu pouze zákonem za účelem ochrany práv a svobod druhých. *„Z toho vyplývá, že všechna ustanovení zákonů, která zajišťují ochranu osobnostních práv proti zveřejňování informací, ať už formou psanou,*

*mluvenou či obrazovou, zároveň v daném rozsahu implicitně omezují svobodu projevu a právo na informace.*⁶⁵

Svoboda projevu se v mediální oblasti dostává do rozporu s ochranou osobnosti fyzické osoby především v případě šíření kritických informací týkajících se určité fyzické osoby. V této oblasti existuje celá řada judikátů jak Ústavního soudu České republiky, tak ESLP, kterými jsou soudy české (včetně Ústavního) ve svém rozhodování ovlivňovány.

V této kapitole jsem se proto rozhodl věnovat pozornost nejzajímavějším soudním rozhodnutím, která se zabývají střetem svobody projevu s právem na ochranu osobnosti fyzických osob.

4.1 Judikatura Ústavního soudu České republiky

4.1.1 K poměru práva na ochranu osobnosti a svobody projevu

II. ÚS 357/96⁶⁶

Stěžovatel se svou ústavní stížností domáhal, s odvoláním na čl. 17 odst. 2 Listiny, zrušení rozsudku Nejvyššího soudu, jímž bylo zamítnuto dovolání stěžovatele proti rozsudku vrchního soudu v Praze, kterým byl změněn rozsudek Městského soudu v Praze tak, že stěžovatel byl podle něho povinen uveřejnit do 10 dnů od nabytí právní moci formou placeného inzerátu omluvu za svůj výrok: „*Netroufnu si tvrdit, co si dr. S. představuje pod pojmem kultura*“, uveřejněný v deníku Práce dne 6. 9. 1993 v článku „*Čeští spisovatelé – doba temna, rok nula.*“

Nejvyšší soud v odůvodnění rozsudku, jímž zamítl výše zmíněné dovolání stěžovatele, uvádí, že pojetí a obsah předmětného článku v deníku Práce, jehož náplň tvořily odpovědi stěžovatele na kladené otázky, bylo ve vztahu k vedlejšímu účastníkovi (dříve žalobce) kritické a odsuzující. Tato kritika a odsuzování se dle dokazování před soudy nižších instancí opíraly o údaje převážně pravdivé, ale z části

⁶⁵ Bartoň, M., Svoboda projevu a její meze v právu České Republiky., Praha: Linde, 2002, str. 45

⁶⁶ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 357/96 ze dne 10. 12. 1997.

i o údaje nepravdivé. Nebyla zde tedy podle názoru Nejvyššího soudu bezezbytku dána pravdivost sdělovaného údaje jako základní předpoklad oprávněné kritiky. Stěžovatel (dříve „žalovaný“) současně nepřinesl pro své závěry dostatek nepochybných argumentů, aby takové tvrzení mohl použít v tisku.

Ústavní soud k tomuto případu, konstatoval, že: *„Každý názor, stanovisko, kritika je, a to nikoli dokonce polemicky uvozená, zásadně přípustnou záležitostí, a to proto, že svoboda projevu dle čl. 17 odst. 1 Listiny je jednou z nejdůležitějších zásad každé demokratické společnosti, a proto u tak významného práva nelze přistoupit na odpovědnost za pravdivost všech údajů, obsažených v článku.“* Pro úplnost zároveň Ústavní soud dodal, že: *„Toto základní právo (svoboda projevu dle čl. 17 Listiny, pozn. autor) je zásadně rovno základnímu právu upravenému v čl. 10 Listiny.“* Ústavní soud ČR tedy vyslovil názor, že svoboda projevu je zásadně rovna právu na ochranu osobnosti fyzické osoby.

IV. ÚS 154/97⁶⁷

V tomto nálezu Ústavní soud konstatoval, že: *„Při střetu základních práv, která stojí na stejné úrovni, bude vždy věcí nezávislých soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu pečlivě zvážily, zda jednomu ze střetnutých se práv nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým. Tak ostatně stanoví i čl. 4. odst. 4 Listiny, když ukládá orgánům aplikujícím právo, aby při této aplikaci šetřily podstatu a smysl základních práv.“* Tímto výrokem Ústavní soud jednoznačně podpořil vývoj práva na ochranu osobnosti, jako práva zásadně ovlivňovaného rozhodovací praxí soudů.

4.1.2 K mezím práva na ochranu osobnosti politiků a jiných osob veřejného zájmu

IV. ÚS 146/04⁶⁸

Stěžovatelka se v tomto případě domáhala podáním ústavní stížnosti zrušení rozhodnutí obecných soudů, které jí ukládalo uveřejnit omluvu Ing. M. Š. za zveřejnění

⁶⁷ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 154/97 ze dne 9. 2. 1998.

⁶⁸ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 146/04 ze dne 4. 4. 2005.

některých informací v časopisu RESPEKT v člancích „*Všichni premiéroví gangsteři*.“⁶⁹ a „*Mario z hotelu Marriot*.“⁷⁰, které se týkaly jeho osoby a které Ing. M. Š. považoval za zásah do svých osobnostních práv.

Ústavní soud ve svém nálezu mimo jiné řešil otázku, zda ochrana osobnosti platí pro politiky ve stejném rozsahu jako pro osoby, které se veřejně nijak neangažují, a došel k názoru že: „*Práva na ochranu osobnosti se mohou samozřejmě domáhat i politikové a ostatní veřejně činné osoby, měřítko posouzení skutkových tvrzení a hodnotících soudů jsou však v jejich případech mnohem měkčí ve prospěch novinářů a jiných původců těchto výroků. Je to dáno skutečností, že osoba vstoupivší na veřejnou scénu, musí počítat s tím, že jakožto osoba veřejně známá bude pod drobnohledem veřejnosti, která se zajímá o její jak profesní, tak i soukromý život a současně jej hodnotí, zvláště jedná-li se o osobu, která spravuje veřejné záležitosti; zde je soudy volen benevolentnější přístup k posouzení meze přípustnosti uveřejnění informací soukromé povahy a hodnocení jejího jednání právě proto, že jsou na ni kladeny náročnější požadavky a veřejnost je oprávněna vědět, např. jakého vzdělání předemtná osoba dosáhla, s kým se stýká apod., a to pro posouzení způsobilosti jak odborné, tak morální tuto funkci zastávat a náležitě obstarávat věci veřejné. Prezentace těchto údajů a jejich případná kritika však musí souviset s veřejnou činností, kterou daná osoba vykonává.*“

Ústavní soud v tomto nálezu vytvořil koncepci tzv. dvojího standardu ochrany osobnosti fyzické osoby po vzoru rozhodnutí ESLP Lingens proti Rakousku, kterému se budu podrobně věnovat v této práci později.

I. ÚS 367/03⁷¹

V tomto případě rozhodoval Ústavní soud o ústavní stížnosti pana J. R. proti rozsudku Vrchního soudu v Praze, jímž bylo stěžovateli uloženo zaslat vedlejší účastníci H. V. omluvu a uveřejnit ji v novinách, a proti rozsudku Nejvyššího soudu o zamítnutí stěžovatelova dovolání proti rozhodnutí Vrchního soudu v Praze.

⁶⁹ Uveřejněn v týdeníku RESPEKT č. 29/2000, dne 18. 9. 2000, str. 5.

⁷⁰ Uveřejněn v týdeníku RESPEKT č. 40/2000, dne 25. 9. 2000, str. 4.

⁷¹ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005.

V ústavní stížnosti stěžovatel uvedl, že v rozhovoru pro Lidové noviny vyslovil názor, že oblast populární hudby byla v 70. a 80. letech minulého století politicky omezována (a použil přitom s určitou nadsázkou pojmu „mafie“). Dále také vyslovil názor, že tyto kontakty z dřívějších dob zřejmě využila i H. V. Stěžovatel postupu obecných soudů vytkl, že nezhodnotily všechny provedené důkazy, ale jen některé, čímž porušily jeho právo na spravedlivý proces.

Ústavní soud se ve svém nálezu mimo jiné zabýval, podobně jako v předchozím případě, mantinely ochrany osobnostních práv osob veřejného zájmu. Zajímavý je tento judikát především proto, že se v něm Ústavní soud věnuje této otázce výslovně i ve vztahu k osobám veřejnosti především díky médiím známým tzv. mediálními hvězdám. Do této kategorie patří nejrůznější slavní umělci, sportovci, výtvarníci, ale i různé profesionální celebrity, které své známosti ve společnosti dosáhly především prostřednictvím „bulvárních médií“. V odůvodnění svého nálezu Ústavní soud uvedl k mezím osobnostních práv osob veřejného zájmu následující: *„Lze obecně konstatovat, že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj. musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané. Důvod tohoto principu je dvojitý. Jednak se jím podporuje veřejná diskuse o veřejných věcech, jednak svobodné utváření názorů. Co největší bohatost diskuse o věcech veřejných by měla být státní mocí regulována jen v míře nezbytně nutné (srov. čl. 17 odst. 4 Listiny). Současně tím stát akceptuje, že jeho mocenský zásah do svobody projevu za účelem ochrany dobrého jména jiných občanů by měl přijít subsidiárně, tedy pouze tehdy, pokud nelze napravit škodu jinak. (...) Pro osoby činné v oblasti veřejného života, ať již jde o politiky nebo o osobnosti veřejně známé, obecně platí, že disponují mnohem snadnějším přístupem k médiím, a mají tak mnohem snadnější možnost vyvrátit to, co ony samy považují za smyšlenky. Soudní ochrana dobrého jména takovýchto veřejně činných osob je i proto realizována v míře menší než ochrana dobrého jména kohokoliv jiného, který má mnohem menší spektrum možností vstoupit do veřejné diskuse než osoba veřejně činná.“*

4.1.3 K mezím svobody projevu

III. ÚS 359/96⁷²

Stěžovatel napadl rozhodnutí obecných soudů (Městského soudu v Praze a Vrchního soudu v Praze) ústavní stížností, v níž tvrdil, že těmito rozhodnutími obecné soudy jako orgány veřejné moci porušily jeho ústavně zaručená základní práva na svobodu myšlení a na svobodu projevu tím, že shodně dospěly k závěru, že novinovými články uveřejněnými ve stěžovatelem vydávaných novinách Český deník ohrozil vedlejšího účastníka v jeho osobnosti a občanské cti. V důsledku toho zavázaly nakonec obecné soudy stěžovatele proplatit vedlejšímu účastníkovi náhradu nemajetkové újmy ve výši 100 000 Kč.

Stěžovatel v předmětných člancích tvrdil, že vedlejší účastník „... za 14 měsíců od ledna 1992 okradl náš stát (tedy nás všechny) pomocí daňových podvodů o částku téměř čtyř milionů korun“ je „podvodník“ a „člověk s kriminální minulostí i přítomností.“ Tato tvrzení obecné soudy na základě skutkových zjištění posoudily shodně tak, že stěžovatel dostatečně neprokázal, že vedlejší účastník je daňový podvodník, který připravil stát o čtyři miliony korun. Neunesl tedy důkazní břemeno stran pravdivosti svých tvrzení a zasáhl tím neoprávněně vedlejšího účastníka v jeho osobnostních právech

Ústavní soud se v tomto případě ztotožnil se závěry obecných soudů a ústavní stížnost zamítl. Zároveň v odůvodnění svého nálezu konstatoval, že: „*Vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany.*“ a dále, že: „*Za oprávněnou lze pokládat jen takovou kritiku, která je přiměřená co do obsahu a formy, vychází z pravdivých podkladů a nevybočuje z hranic nutných k dosažení svého účelu.*“

Ústavní ochrany může tedy, dle názoru Ústavního soudu, kritiku zbavit nejenom její obsah, pokud je nepravdivý, ale i její forma, pokud překračuje v demokratické společnosti obecně uznávaná pravidla slušnosti.

⁷² Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 359/96 ze dne 10. 7. 1997.

4.2 Judikatura Evropského soudního dvora pro lidská práva

Lingens proti Rakousku (1986)

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva v případě Lingens představuje jeden z prvních případů, ve kterých byla potvrzena svoboda tisku. Dle ESLP *„Svoboda projevu ztělesňuje jeden z esenciálních základů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek pro její rozvoj a pro realizaci každého jednotlivce.“*

Peter Lingens, povoláním novinář, publikoval v říjnu 1975 v rakouském magazínu *Profil* dva články, ve kterých kritizoval dřívějšího rakouského kancléře Bruna Kreiskyho za podporování bývalého příslušníka SS a za jeho podporu smířlivého postoje vůči bývalým nacistům. Kreisky zareagoval podáním podnětu k zahájení trestního stíhání proti Lingensovi, a to pro použití slov, kterými Lingens popsal jeho veřejný postoj vůči bývalým nacistům: *„čirý oportunismus“*, *„nemorální“* a *„nedůstojný“*. Rakouské soudy Lingense odsoudili pro urážku, jelikož neprokázal pravdivost svých názorů a jelikož tyto názory překročily meze přípustné kritiky.

Lingens se v roce 1982 obrátil k ESLP se stížností, ve které napadal výsledek řízení před rakouskými soudy, a žádal, aby ESLP rozhodl, zda jeho odsouzením byly porušeny povinnosti plynoucí Rakousku z čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. ESLP k tomu vyjádřil svůj názor, dle kterého: *„Pověst politika může reprezentovat základ pro obvinění z urážky pouze v případě závažných a prokazatelných obvinění, neboť jejich pověst požívá nižšího stupně ochrany, jelikož jejich chování a výroky jsou neustále vystaveny kritickému zkoumání veřejnosti a tisku. Při posuzování případů týkajících se urážky ze strany tisku se ESLP řídí dvojitým standardem. Jeden standard platí pro osoby, jež se politického života přímo neúčastní a druhý, podstatně nižší, pak platí pro politiky a další veřejně činné osoby. Důvod pro nižší stupeň ochrany veřejných osob spočívá v tom, že jen tak je svobodně kritický tisk schopen plnit svou úlohu podpory politické debaty a umožnit veřejnosti objevovat a formovat své postoje a názory. Podle ESLP je svoboda politické debaty samotným jádrem konceptu demokratické společnosti, který prostupuje celou Úmluvou.“*

Toto rozhodnutí koresponduje s rozhodovací praxí Ústavního soudu České republiky, který na ně také často ve svých rozhodnutích odkazuje. Věnuje se dvojitmu

standardu ochrany osobnostních práv pro veřejně činné osoby a pro osoby, které nejsou osobami veřejného zájmu.

Oberschlick proti Rakousku (1997)

Na otázku, jaký je rozsah svobody projevu v rámci politické diskuze, odpověděl ESLP v případě Oberschlick proti Rakousku z roku 1997.

Stěžovatelem byl v tomto případě pan Oberschlick, jenž uveřejnil svůj komentář veřejného projevu rakouského politika Jörga Heidera, který ve svém veřejném vystoupení vyslovil názor, podle kterého všichni vojáci během druhé světové války bojovali za mír a svobodu bez ohledu na to, na které straně se konfliktu účastnili, a proto se podle něj pouze tyto lidé mohou těšit neomezené svobodě názoru.

Oberschlick tato prohlášení Heidera komentoval ve svém článku „*Idiot, nikoli nacista*“, kde napsal, že Heider není nacista, neboť není jedním z oněch vojáků, kterým nabízí garanci výhradního privilegia svobody názoru, nýbrž idiot, který chce svým výrokem sám sebe o toto právo připravit. V reakci na tento článek Heider pana Oberschlicka zažaloval pro pomluvu a urážku a rakouské soudy jeho žalobě vyhověly. Pan Oberschlick se nakonec odvolal až k ESLP ve Štrasburku, který se neztotožnil s právním názorem rakouských národních soudů. V odůvodnění svého rozhodnutí ESLP odmítl argument rakouských národních soudů, že slovo „idiot“ je samo o sobě urážkou, bez udání kontextu, ve kterém bylo proneseno. ESLP ve svém rozhodnutí zopakoval, svůj už dříve vyslovený názor, že úřadující politici podléhají specifické pozornosti a tvrdší kritice veřejnosti. Dle jeho odůvodnění slova pronesená Heidem vyvolala velkou vlnu rozhořčení a publikovaný článek byl pouze součástí následné veřejné debaty, byť byl výrazně polemického charakteru. Slovo „*idiot*“ pak nebylo dle názoru ESLP neúměrné rozhořčení, které tento politik svými výroky způsobil, a v polemickém kontextu celé debaty nepředstavovalo zásah do jeho osobnostních práv.

V tomto rozhodnutí ESLP potvrdil specifický standard ochrany osobnosti politiků, zmíněný už v rozhodnutí Lingens proti Rakousku, a zároveň připustil použití nelichotivé a nepříjemné kritiky osob veřejného zájmu, jestliže je její použití přiměřené skutečností, které jsou kritizovány.

Von Hannover proti Německu (2004)

Stěžovatelka, nejstarší dcera monackého knížete Rainiera III., se od začátku 90. let pokoušela, často prostřednictvím soudů, v několika evropských zemích zabránit publikaci fotografií ze svého soukromého života v bulvárním tisku. Fotografie, které byly předmětem tohoto řízení před ESLP, byly publikovány v německých časopisech *Bunte*, *Freizeit Revue* a *Neue Post*, zachycovaly stěžovatelku při nejrůznějších činnostech jako např. při návštěvě restaurace s přítelem, při vycházce s dětmi, projíždce na koni, návštěvě supermarketu, dovolené, sportovních aktivitách a tak dále.

Stěžovatelka se nejprve v roce 1993 obrátila na Krajský soud v Hamburku se žádostí o vydání rozhodnutí, které by výše zmíněným časopisům zakázalo publikovat fotografie z jejího soukromého života, jelikož jsou tím porušována její práva na ochranu osobnosti, soukromého života a kontrolu užívání jejího image, jak jsou garantována německými zákony. Krajský soud a později i odvolací soud stěžovatelce nevyhověli s odůvodněním, že stěžovatelka je tzv. osobou „*par excellence*“ současné společnosti (tedy osobou veřejného zájmu) a jako taková musí tolerovat pozornost a zájem médií o svou osobu včetně zveřejňování fotografií, které byly pořízeny na veřejných místech bez jejího souhlasu.

Stěžovatelka tedy podala v roce 1995 dovolání k Spolkovému soudnímu dvoru, který ve svém rozhodnutí stěžovatelce částečně vyhověl, když zakázal další publikaci fotografií s jejím přítelem v zahradní restauraci. K tomu uvedl, že postavy „*par excellence*“ současné společnosti se mohou spoléhat na ochranu svého soukromí pouze v případě, že se stáhly do ústraní mimo dosah očí veřejnosti – kde je každému jasné, že chtějí být samy a kde se s vírou v to, že jsou samy, chovají v dané situaci způsobem, jakým by se jinak na veřejnosti nechovaly. K tomu dle názoru Spolkového soudního dvora v tomto případě došlo, neboť stěžovatelka a její přítel se uchýlili na samý konec restaurace s jasným cílem být mimo dosah očí veřejnosti. Pokud se jedná o ostatní fotografie, Spolkový soudní dvůr konstatoval, že stěžovatelka musí jejich publikaci jako osoba „*par excellence*“ současné společnosti tolerovat.

Stěžovatelka se tedy ohledně zbylých fotografií obrátila na Spolkový ústavní soud s tím, že jejich publikováním došlo k porušení jejího práva na ochranu osobnostních práv zaručených německou Ústavou. Spolkový soud dal stěžovatelce zapravdu, pokud jde o fotografie, na nichž byla zachycena společně s jejími dětmi,

jelikož porušovaly její ústavně zaručená práva na ochranu osobnostních práv a ochranu rodiny. Pokud jde o ostatní fotografie, Spolkový ústavní soud její dovolání zamítl. Stěžovatelka se tedy nakonec obrátila na ESLP se stížností, v níž tvrdila, že rozhodnutí německých soudů porušila její právo na respektování soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy

ESLP ve svém rozhodnutí vyslovil názor, že rozhodujícím faktorem při posouzení ochrany soukromého života versus svoboda projevu by měl být příspěvek publikovaných fotografií a článků k diskusi o obecném zájmu. V projednávaném případě je však jasné, že publikované fotografie k takové diskusi v žádném případě nijak nepřispěly, neboť stěžovatelka nevykonává žádnou veřejnou funkci a fotografie a články uvedené v německých médiích se týkaly výlučně jejího soukromého života.

Dále ESLP vyjádřil přesvědčení, že veřejnost nemá legitimní zájem vědět, kde se stěžovatelka nachází a jak se chová v soukromém životě, i když se objeví na místech, která nelze vždy popsat jako místa v ústraní. A to i v případě, že zájem o tyto informace ze strany veřejnosti existuje, jelikož je jí osoba stěžovatelky známa. Dle názoru ESLP, musí tato touha veřejnosti po informacích ze života stěžovatelky ustoupit jejímu právu na účinnou ochranu soukromého života. Kritéria, stanovená německými vnitrostátními soudy, tedy nebyla, dle ESLP, dostatečná k zajištění ochrany soukromého života stěžovatelky, která měla mít v daném případě „*legitimní naději*“ na ochranu svého soukromého života, kterou jí však německé soudy svými rozhodnutími odepřely. ESLP tedy shledal, že postupem německých soudů byl porušen čl. 8 Úmluvy.

Z tohoto rozhodnutí ESLP je patrné, že do soukromí osob veřejného zájmu není možné zasahovat zcela neomezeně. Za informace zveřejňované ve veřejném zájmu nelze vydávat ty, které slouží pouze k ukojení zvědavosti a senzacechtivosti odběratelů médií. I osobám veřejného zájmu musí být poskytnuta určitá ochrana soukromí. Zveřejnění informací, které se týkají intimní sféry fyzické osoby, je tedy, podle ESLP, vždy zásahem do jejích osobnostních práv.

5. Závěr

Na závěr své práce bych rád shrnul její obsah a zamyslel se nad naplněním cílů, které jsem si v ní stanovil.

Prvním cílem mé práce bylo popsat právní institut práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, který je jedním z nejdůležitějších právních institutů zajišťujících nerušený a všestranný rozvoj lidské bytosti ve společnosti. Jak vyplývá z názvu mé práce, nešlo mi však pouze o popis obecného práva na ochranu osobnosti. Chtěl jsem se zaměřit zejména na problém střetu práva na ochranu osobnosti se svobodou projevu a právem na informace, ke kterému dochází při činnosti médií.

Nejdříve jsem se zaměřil na obecnou úpravu práva na ochranu osobnosti. Pokusil jsem se tento institut popsat co nejdůležitěji, přičemž jsem vycházel především z občanskoprávní úpravy práva na ochranu osobnosti obsažené v OZ (zákon č. 40/1964 Sb.), která je stěžejním pramenem tohoto právního institutu. Především jsem se zaměřil na způsoby, kterými lze právo na ochranu osobnosti legálně omezit, a prostředky ochrany, které může fyzická osoba uplatnit v případě, že je její právo na ochranu osobnosti omezeno neoprávněně.

Dále jsem se věnoval krátkému exkurzu do mediálního práva, ve kterém jsem se zaměřil především na prostředky ochrany osobnosti fyzických osob zakotvené v jeho pramenech a na způsoby, jakými média do práva na ochranu osobnosti fyzických osob nejčastěji zasahují. Rozhodl jsem zmínit i novou právní úpravu práva na ochranu osobnosti obsaženou v NOZ (zákon č. 89/2012 Sb.). Věnoval jsem pozornost především tomu, zda a jakým způsobem se bude nová úprava práva na ochranu osobnosti lišit od úpravy stávající a snažil jsem se upozornit na nejpodstatnější změny a novinky, které jsou v tomto zcela novém kodexu soukromého práva obsaženy a které jsou podstatné pro tematické zaměření mé práce.

Jelikož jsem zjistil, že střet práva na ochranu osobnosti se svobodou projevu a právem na informace není přímo řešen v žádných pramenech práva a vytyčení hranice mezi oprávněnými a neoprávněnými zásahy do práva na ochranu osobnosti fyzických osob je především záležitostí rozhodování soudů. Rozhodl jsem se poslední část své

práce věnovat vybraným rozhodnutím Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva, která se právě určováním této hranice zabývají.

Co se týká dalšího cíle mé práce – získání odpovědí na otázky, zda ochranné prostředky, které náš právní řád poskytuje fyzickým osobám, do jejichž osobnostních práv bylo činností médií neoprávněně zasazeno, jsou dostatečné a zda se fyzické osoby mohou domoci dostatečného zadostiučinění za újmu, která jim byla neoprávněným zásahem do jejich osobnostních práv způsobena – jsem nucen konstatovat, že ochranné prostředky poskytované naším právním řádem dostatečné jsou, ale dosažení uspokojivého zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti je v našem právním prostředí obtížnější.

Pokud jde o ochranné prostředky, poskytuje náš právní řád fyzickým osobám komplexní systém ochrany proti neoprávněným zásahům do jejich osobnostních práv. Spojují se v něm jak soukromoprávní, tak veřejnoprávní prostředky ochrany, jež dohromady poskytují osobnostním právům fyzických osob vcelku kvalitní právní ochranu. Ve vztahu k činnosti médií je tento systém obohacen ještě o speciální ochranné prostředky, které fyzickým osobám poskytují předpisy mediálního práva a které mohou fyzické osoby využít v případě zásahu médií do jejich osobnostních práv současně s ochrannými prostředky obecnými, které jsou koncentrovány především v OZ, TZ a zákoně o přestupcích.

Problematictější však je dosáhnout v případě neoprávněného zásahu do osobnostních práv fyzických osob dostatečného zadostiučinění za nemateriální újmu, která je fyzické osobě neoprávněným zásahem způsobena. To má v současné době, dle mého názoru, dva hlavní důvody. Prvním je formulace ustanovení § 13 odst. 2 OZ, který upřednostňuje morální zadostiučinění před zadostiučiněním peněžitým, druhým je neochota obecných soudů přiznávat ve sporech z práva na ochranu osobnosti vysoké částky odškodného. Právě dostatečně vysoké odškodné za neoprávněný zásah do osobnostních práv fyzických osob je přitom jedním z nejdůležitějších preventivních faktorů, který by média od neoprávněných zásahů do osobnostních práv odrazoval.

Cestu ke změně však otevírá NOZ v § 2 951, který stanoví že: „*Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečné odčinění způsobené újmy.*“ Tato formulace ve spojení se skutečností, že NOZ nově

výslovně stanoví, že nemajetkovou újmou jsou v případě porušení přirozených práv člověka i duševní útrapy, které mu v souvislosti s tím vzniknou,⁷³ a s výslovně stanovenou povinností soudu přihlídnout při stanovování způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění k okolnostem hodným zvláštního zřetele,⁷⁴ může, podle mého názoru, výrazně přispět k častějším a vyšším peněžitým odškodněním. Zda tomu tak skutečně bude, však ukáže až budoucí rozhodovací praxe českých soudů.

⁷³ Srov. § 2956 NOZ: „Vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.“

⁷⁴ Srov. § 2957 NOZ: „Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala.“

6. Použitá literatura a seznam zkratk

Knížní publikace

- Bělohávek, A. J., Černý, F., Jungwirthová, M., Klím, P., Profeldová, T., Šrotová, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-413-8.
- Bartoň, M. *Svoboda projevu a její meze v právu České Republiky*. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-367-X.
- Bartoň, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-42-4.
- Doležilek, J. *Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-313-3.
- Dvořák, J., Švestka, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-468-0.
- Eliáš, K. a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář svazek 1. § 1–§ 487*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.
- Hrudík, J., Lavický, P., Telec, I. *Občanské právo hmotné I. Obecná část, Ochrana osobnosti*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-7380-136-6.
- Jiráček, J., Köpplová, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- Knap, K., Švestka, J., Jehlička, P., Pavlík, P., Plecítý, V. *Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. vydání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6.
- Rozehnal, A. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-382-7.
- Rozehnal, A. *Mediální zákony komentář*. Praha: ASPI, 2007. ISBN 80-7357-304-0.
- Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421 Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

Odborné články

- Bartoň, M. K některým problematickým aspektům odpovědnosti vydavatelů a novinářů za obsah tisku v právu ČR. Právní rozhledy. 2003, č. 12.
- Bartoň, M. Svoboda projevu, právo na kritiku a ochrana osobnostních práv. Právní rádce, 2002, č. 5.
- Doležilek, J., Právo na odpověď a na dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona., Právní rozhledy., 2000, č. 10.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Hajn, P. K přiměřenému zadostiučinění ve věcech ochrany osobnosti. Bulletin advokacie, 2003, č. 4.
- Hein, O. Ochrana cti a dobré pověsti. Právní rádce, 2005, č. 8.
- Jelínek, M. Připomínky syndikátu novinářů k návrhu tiskového zákona. Mediažurnál, 1999, č. 6.
- Sigmundová, M., Telec, I. Přehled některých právních a etických otázek ochrany osobnosti. Soudní rozhledy, 2003, č. 3.
- Telec, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. Právní rozhledy, 2007, č. 1.
- Telec, I. Chráněné statky osobnostní. Právní rozhledy, 2007, č. 8.

Právní předpisy

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 527/1990 Sb. o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 1997 sp. zn. 3 Cdon 69/96.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 357/96 ze dne 10. 12. 1997.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 154/97 ze dne 9. 2. 1998.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 146/04 ze dne 4. 4. 2005.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005.
- Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 359/96 ze dne 10. 7. 1997.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Lingens versus Rakousko ze dne 8. 7. 1986.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Oberschlick versus Rakousko ze dne 1. 7. 1997.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci von Hannover versus Německo ze dne 24. 6. 2004.

Ostatní informační zdroje

- Ministerstvo spravedlnosti, Obecná část, Nový občanský zákoník [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti © 2013-2014. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/obecne/>.
- Ministerstvo spravedlnosti, Obecná část, Nový občanský zákoník [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti © 2013-2014. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/nahrada-ujmy/konkretni-zmeny/nemajetkova-ujma/>.
- www.nalus.usoud.cz [online], vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky.
- ASPI - automatizovaný systém právních informací.

Seznam použitých zkratk

- Listina - Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb.
- Ústava - Ústava České republiky, zákon č. 1/1993
- OZ - občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb.
- OSŘ - občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb.
- Úmluva - Evropská úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod
- ESLP - Evropský soud pro lidská práva
- TZ - trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb.
- TiskZ - zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, zákon č. 46/2000 Sb.
- ZRTV - zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zákon č. 231/2001Sb.
- NOZ - nový občanský zákoník, zákon 89/2012 Sb.

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje střetům práva na ochranu osobnosti s činností médií, která reprezentuje výkon svobody projevu a práva na informace. Zaměřuje se především na zodpovězení otázek: jakým způsobem je osobnost fyzické osoby v našem právním řádu chráněna před neoprávněnými zásahy médií, co je považováno za přiměřený a co už za nepřiměřený zásah do osobnostních práv fyzické osoby a zda se fyzická osoba, do jejíchž osobnostních práv bylo médii neoprávněně zasaženo, může domoci dostatečného zadostiučinění za újmu, která jí byla tímto neoprávněným zásahem způsobena.

Práce je rozdělena na šest částí. První částí je úvod, ve kterém je popsáno hlavní zaměření práce a formulovány otázky, kterými se práce zabývá.

Druhá část je vyčleněna pro pojednání o všeobecné úpravě práva na ochranu osobnosti podle obecné úpravy obsažené v zákoně č. 40/1963 Sb., občanském zákoníku.

Třetí část se zabývá způsoby ochrany osobnosti fyzické osoby, které jí poskytují normy mediálního práva obsažené v mediálních zákonech a nejčastějšími formami zásahů médií do osobnostních práv fyzických osob.

Jelikož v průběhu tvorby této práce nabyt účinnosti nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Je čtvrtá část této práce věnována úpravě práva na ochranu osobnosti obsažené v tomto zcela novém soukromoprávním kodexu.

V páté části je práce doplněna o některá vybraná rozhodnutí Ústavního soudu České republiky a Evropského soudu pro lidská práva, která řeší případy střetů práva na ochranu osobnosti, svobody projevu a práva na informace. V poslední šesté části je pak obsaženo závěrečné shrnutí a formulace závěrů práce.

Summary

This thesis deals with cases of conflicts of personality rights with the activities of the media, which representing the exercise of freedom of expression and right to information. It focuses primarily on answering these questions: how is the personality of individuals protected against unauthorized interventions of media in our legal system, what is considered as appropriate and what as an inappropriate interference with the personal rights of individuals and whether an individuals in whose personal rights have been infringed by the media, can obtain adequate reparation for the harm that was caused them by unauthorized intervention.

The thesis is divided into six parts. The first part is the introduction, which describes the main focus of the work and questions with which the work deals.

The second part is devoted to a treatise on the general format of personality rights according to the general rules contained in Law No. 40/1963 Coll., The Civil Code.

The third part of this thesis deals with ways how are the personality rights protect in the media rights standards contained in media law and it also describes the most common forms of interferences between media and the personality rights of individuals.

Because in the course of making this work took effect the new Civil Code No. 89/2012 Coll. The fourth part of this work is devoted to modifications in the personality rights which are contained in this brand new Civil Code.

In the fifth part the paper includes some selected decisions of the Constitutional Court of the Czech Republic and the European Court of Human Rights, which deals with cases of conflicts of the personality rights, the freedom of expression and the right to information. In the last part is included final summary and the conclusion statement.